

Rapor

7 Ekim'in Üçüncü Yılında İran: Bölgesel Dönüşüm ve Stratejik Arayışlar

Kasım 2026

İRAM
İran Araştırmaları Merkezi

7 EKİM'İN ÜÇÜNCÜ YILINDA İRAN:

BÖLGESEL DÖNÜŞÜM VE STRATEJİK ARAYIŞLAR

COPYRIGHT © KASIM 2026

Bu eserin bütün hakları saklıdır.

Bu eser İRAM'dan yazılı izin alınmadan elektronik veya mekanik yollarla çoğaltılamaz. Metnin dijital versiyonu için https://www.iramcenter.org adresini ziyaret ediniz.

Dijital kopya bu siteye aktif link verilerek kısmi olarak paylaşılabilir.

Burada ortaya koyulan görüşler öncelikli olarak yazara aittir ve İRAM'ın kurumsal görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İRAM | İRAN ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Beştepe Mah. Alparslan Türkeş Bulvarı
32. Cad. Moment Beştepe Plaza
No: 1 Kat: 10/158-159
Yenimahalle/Ankara /Türkiye
Tel: +90 506 354 87 60
e-posta: info@iramcenter.org
www.iramcenter.org

7 EKİM'İN ÜÇÜNCÜ YILINDA İRAN: BÖLGESEL DÖNÜŞÜM VE STRATEJİK ARAYIŞLAR

RAPOR

KASIM 2026

İRAM
İran Araştırmaları Merkezi

İçindekiler

Özet | 7

Summary | 8

چکیده | 9

Giriş | 11

7 Ekim Sonrası Süreçte İran'da Değişen Dengeler
Rahim Farzam | 15

7 Ekim ve Değişen Ortadoğu'da İran'ın Konumu
Emine Gözde Bayraktaroğlu | 25

Direniş Ekseninde Üç Yıllık Dönüşüm
Çağatay Balcı | 39

İran-İsrail-ABD Hattında Değişen Askeri Dengeler
Oral Toğa | 53

Sonuç | 67

ÖZET | 7 EKİM'İN ÜÇÜNCÜ YILINDA İRAN: BÖLGESEL DÖNÜŞÜM VE STRATEJİK ARAYIŞLAR

7 Ekim 2023'te Hamas'ın İsrail'e yönelik saldırısıyla başlayan süreç, Ortadoğu'nun siyasi ve güvenlik dengelerinde köklü değişimlere yol açarken İran'ın bölgesel konumunu, askerî stratejisini ve iç siyasi yapısını da derinden etkilemiştir. Başlangıçta İsrail'in caydırıcılığının sarsılması ve bölgesel normalleşme girişimlerinin kesintiye uğraması Tahran açısından stratejik kazanımlar olarak değerlendirilmiş, ancak izleyen gelişmeler İran'ın uzun yıllardır inşa ettiği bölgesel güvenlik mimarisini ciddi biçimde zayıflatmıştır.

Hizbullah'ın askerî kapasitesinin aşınması, Esed yönetiminin devrilmesi ve İran ile İsrail arasındaki örtülü mücadelenin doğrudan çatışmaya dönüşmesi, Tahran'ın ileri savunma stratejisinin sınırlarını ortaya koymuştur. Haziran 2025 ve Şubat 2026 savaşları ise İran'ın askerî caydırıcılığını, nükleer politikasını ve bölgesel ittifaklarını yeniden değerlendirmesini zorunlu kılmıştır. Buna karşılık İran, balistik füze kapasitesi, insansız hava araçları ve Hürmüz Boğazı üzerindeki stratejik konumu sayesinde çatışmanın maliyetlerini bölgesel ve küresel ölçekte artırmayı başarmıştır.

Bu gelişmeler İran'ın iç siyasi dengelerine de yansımış; güvenlik kurumlarının karar alma süreçlerindeki ağırlığı artarken ekonomik sorunlar ve toplumsal kırılganlıklar derinleşmiştir. Bununla birlikte siyasal sistem, ağır askerî ve siyasi kayıplara rağmen kurumsal sürekliliğini korumuştur.

Bu rapor, 7 Ekim sonrasında İran'ın iç siyasi yapısında, bölgesel ilişkilerinde, direniş ekseninde ve askerî kapasitesinde yaşanan dönüşümü bütüncül bir çerçevede incelemektedir. İran'ın karşı karşıya bulunduğu temel sorunun, zayıflayan bölgesel nüfuzunu ve caydırıcılığını yeniden yapılandırırken ekonomik ve toplumsal kırılganlıklarını yönetmek olduğu vurgulanmaktadır. Tahran'ın gelecekteki konumunun, askerî kapasitesini sürdürülebilir bir güvenlik stratejisiyle desteklemesine, diplomatik ilişkilerini yeniden tesis etmesine ve iç siyasi istikrarını koruyabilmesine bağlı olduğu değerlendirilmektedir.

SUMMARY | IRAN THREE YEARS AFTER OCTOBER 7: REGIONAL TRANSFORMATION AND STRATEGIC REORIENTATION

The events set in motion by Hamas's attack on Israel on October 7, 2023, have significantly changed the political and security landscape of the Middle East, with major consequences for Iran's regional position, military strategy, and domestic politics. Initially, the weakening of Israel's deterrence and the disruption of regional normalisation efforts were seen in Tehran as strategic gains. Subsequent developments, however, have severely weakened the regional security network Iran had built over several decades.

The weakening of Hezbollah's military capabilities, the fall of the Assad regime, and the transition from indirect confrontation between Iran and Israel to direct military conflict have exposed the limitations of Tehran's longstanding forward defence strategy. The wars of June 2025 and February 2026 have also forced Iran to reconsider its approach to military deterrence, nuclear policy, and regional alliances. At the same time, Iran has shown that it can impose considerable regional and global costs on its adversaries through its ballistic missiles, drones, and strategic position along the Strait of Hormuz.

These developments have also affected Iran's domestic political landscape. Security institutions have gained greater influence over decision-making, while economic pressures and social problems have become more severe. Despite major military and political setbacks, however, the Islamic Republic has maintained institutional continuity.

This report examines changes in Iran's domestic politics, regional relations, the Axis of Resistance, and military capabilities since October 7. It argues that Tehran's main challenge is to rebuild its weakened regional influence and deterrent capabilities while dealing with growing economic and social pressures. Iran's future regional position will depend on its ability to develop a sustainable security strategy, improve diplomatic relations, and maintain domestic political stability.

چکیده | ایران در سومین سالگرد هفتم اکتبر: تحولات منطقه‌ای و بازاندیشی راهبردی

حمله حماس به اسرائیل در هفتم اکتبر ۲۰۲۳، سرآغاز روندی بود که نه‌تنها معادلات سیاسی و امنیتی خاورمیانه را دگرگون کرد، بلکه بر جایگاه منطقه‌ای ایران، راهبرد نظامی و ساختار سیاسی داخلی این کشور نیز تأثیرات عمیقی بر جای گذاشت. در مراحل نخست، تضعیف بازدارندگی اسرائیل و مختل شدن تلاش‌های این کشور برای عادی‌سازی روابط با کشورهای منطقه، از نگاه تهران دستاوردهایی راهبردی به شمار می‌رفت. با این حال، تحولات بعدی معماری امنیتی منطقه‌ای را که ایران طی سالیان متمادی بنا کرده بود، به‌شدت تضعیف کرد.

فرسایش توان نظامی حزب‌الله، سقوط حکومت اسد و تبدیل رویارویی پنهان ایران و اسرائیل به تقابل مستقیم، محدودیت‌های راهبرد دفاع رو به جلوی تهران را آشکار ساخت. جنگ‌های سال‌های ۲۰۲۵ و ۲۰۲۶ نیز ایران را ناگزیر ساخت تا در راهبرد بازدارندگی نظامی، سیاست هسته‌ای و ائتلاف‌های منطقه‌ای خود بازنگری کند. با این حال، تهران توانست با اتکا به توان موشکی بالستیک، ظرفیت‌های پهپادی و موقعیت راهبردی خود در تنگه هرمز، هزینه‌های جنگ را در سطح منطقه‌ای و جهانی افزایش دهد.

پیامدهای این تحولات به عرصه سیاست داخلی ایران نیز کشیده شد. همزمان با افزایش نقش و نفوذ نهادهای امنیتی در فرایندهای تصمیم‌گیری، مشکلات اقتصادی تشدید شد و آسیب‌پذیری‌های اجتماعی نیز عمق بیشتری یافت. با این همه، نظام سیاسی ایران با وجود تحمل خسارت‌های سنگین نظامی و سیاسی، توانست انسجام ساختاری و تداوم نهادی خود را حفظ کند.

این گزارش با نگاهی یکپارچه، تحولات ایران پس از هفتم اکتبر را در عرصه‌های سیاست داخل مناسبات منطقه‌ای، محور مقاومت و توان نظامی بررسی می‌کند. در این میان، مهم‌ترین چالش پیش روی تهران، بازسازی نفوذ منطقه‌ای و احیای توان بازدارندگی در شرایطی است که همزمان باید آسیب‌پذیری‌های اقتصادی و اجتماعی خود را نیز مدیریت کند. از این رو، جایگاه آینده ایران در معادلات منطقه‌ای تا حد زیادی به توانایی تهران در اتخاذ راهبرد امنیتی پایداری که پشتوانه توان نظامی این کشور باشد، احیای مناسبات دیپلماتیک و حفظ ثبات سیاسی داخلی وابسته خواهد بود.

GİRİŞ

7 Ekim 2023'te Hamas'ın İsrail'e yönelik saldırısıyla başlayan süreç, aradan geçen üç yılda Ortadoğu'nun siyasi ve güvenlik dengelerini köklü biçimde değiştirmiştir. Başlangıçta Gazze merkezli bir çatışma olarak ortaya çıkan savaş, zamanla Lübnan, Suriye, Irak, Yemen ve nihayetinde İran ile Basra Körfezi'ni içine alan çok cepheli bir bölgesel krize dönüşmüştür. Bu süreç yalnızca bölgedeki güç dengesini değiştirmekle kalmamış, devletlerin güvenlik anlayışlarını, ittifak ilişkilerini ve stratejik önceliklerini de yeniden şekillendirmiştir. Bölgesel gerilimi azaltmaya ve ekonomik iş birliğini geliştirmeye yönelik girişimlerin öne çıktığı 7 Ekim öncesi dönemin yerini, doğrudan askerî karşılaşmaların yaygınlaştığı, güvenlik tehditlerinin genişlediği ve bölgesel güç dengelerinin giderek daha fazla belirsizleştiği bir dönem almıştır. Bu dönüşümün merkezinde yer alan ülkelerden biri ise kuşkusuz İran olmuştur.

İran açısından 7 Ekim'in sonuçları, başlangıçtaki beklentiler ile sonraki gelişmeler arasında dikkat çekici bir farklılık ortaya koymaktadır. Saldırının hemen ardından İsrail'in güvenlik ve caydırıcılık kapasitesinin sorgulanmaya başlanması, Suudi Arabistan-İsrail normalleşme sürecinin kesintiye uğraması ve Filistin meselesinin yeniden uluslararası gündemin merkezine yerleşmesi, Tahran açısından önemli stratejik kazanımlar olarak değerlendirilmiştir. İran yönetimi, uzun yıllardır desteklediği ve "direniş ekseni" olarak tanımladığı bölgesel müttefik ağının İsrail üzerindeki baskıyı artırabileceğini ve böylece kendi güvenliğini doğrudan bir savaşa girmeden koruyabileceğini öngörmüş-

tür. Ancak izleyen gelişmeler, başlangıçta İran lehine şekillendiği düşünülen koşulların giderek Tahran'ın bölgesel nüfuzunu, askerî kapasitesini ve ulusal güvenliğini tehdit eden bir sürece dönüşmesine yol açmıştır.

7 Ekim sonrasında yaşanan gelişmeler, İran'ın uzun yıllar boyunca inşa ettiği bölgesel güvenlik mimarisinin temel dayanaklarını ciddi biçimde zayıflatmıştır. Hizbullah'ın 2024 yılında aldığı ağır askerî darbeler, Aralık 2024'te Esed yönetiminin devrilmesiyle İran'ın Suriye'deki stratejik konumunu kaybetmesi ve İsrail ile İran arasındaki örtülü mücadelenin doğrudan askerî çatışmaya dönüşmesi, bu süreçteki başlıca kırılma noktaları olmuştur. Haziran 2025'teki on iki günlük çatışma ve 28 Şubat 2026'da başlayan ABD-İsrail saldırıları ise bu süreci yeni bir aşamaya taşımıştır. Özellikle savaşın doğrudan İran topraklarına taşınması, üst düzey siyasi ve askerî liderliğin hedef alınması ve ABD'nin çatışmaya doğrudan katılması, İran'ın karşı karşıya olduğu tehditlerin niteliğini değiştirmiştir. Böylece Tahran'ın uzun yıllardır benimsediği, tehditlerin ülke sınırlarından uzakta karşılanmasını esas alan ileri savunma yaklaşımı, en ciddi sınamalarından biriyle karşılaşmıştır.

Bununla birlikte son üç yılda yaşanan gelişmeleri İran'ın bölgesel etkisinin doğrusal biçimde gerilemesi veya askerî caydırıcılığının bütünüyle ortadan kalkması şeklinde değerlendirmek de eksik olacaktır. İran'ın bölgesel müttefik ağı önemli ölçüde zayıflamış olsa da tamamen ortadan kalkmamış, farklı cephelerde değişen koşullara uyum sağlamaya yönelik yeni örgütsel ve askerî eğilimler ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde İran, konvansiyonel askerî kapasitesi ve hava savunma sistemlerinde ciddi kayıplar yaşamasına rağmen balistik füze ve insansız hava araçları, Körfez'deki askerî varlığı ve özellikle Hürmüz Boğazı üzerindeki coğrafi avantajı sayesinde çatışmanın maliyetlerini bölgesel ve küresel düzeye taşıyabilmiştir.

7 Ekim sonrasında yaşanan gelişmelerin bir diğer önemli sonucu, İran'ın bölgesel ilişkilerinin yeniden şekillenmesidir. Tahran'ın 2023 yılında Suudi Arabistan ile başlattığı normalleşme süreci, bölgesel gerilimi azaltma ve komşularıyla ilişkilerini geliştirme bakımından önemli bir fırsat sunmuştur. Ancak Şubat 2026 savaşında İran'ın Körfez ülkelerini hedef alması, bu yakınlaşmanın dayandığı güven ortamını ciddi biçimde zedelemiştir. İran'ın ABD ve İsrail karşısında askerî ve ekonomik maliyet üretmeye yönelik stratejisi, aynı zamanda komşu ülkelerle ilişkilerinde yeni sorunlara yol açmıştır. Buna karşılık bölge ülkelerinin kendi güvenliklerini sağlamak amacıyla geliştirdikleri yeni iş birliği mekanizmaları, İran'ın gelecekteki bölgesel konumuna ilişkin belirsizlikleri artırmıştır. Dolayısıyla İran'ın ABD ve İsrail karşısında caydırıcılığını güçlendirmek amacıyla başvurduğu askerî araçlar, komşularıyla ilişkilerini zedeleyerek bölgesel güvenliğini daha da karmaşık hâle

getirmiştir. Bu çelişki, Tahran'ın gelecekteki bölgesel konumunun yalnızca askerî kapasitesine değil, komşularıyla ilişkilerini nasıl yeniden şekillendireceğine de bağlı olacağını göstermektedir.

Söz konusu dönüşümün etkileri İran'ın dış politikası ve bölgesel güvenlik stratejisiyle de sınırlı kalmamıştır. Art arda yaşanan savaşlar, siyasi liderlik ve kadrolardaki değişimler, ekonomik baskılar ve kitlesel protestolar, ülkenin iç siyasi dengelerini de doğrudan etkilemiştir. Güvenlik kurumlarının karar alma süreçlerindeki ağırlığı artarken savaş koşulları, ekonomik yönetimden toplumsal denetime kadar geniş bir alanda devletin önceliklerini yeniden şekillendirmiştir. Buna rağmen İran İslam Cumhuriyeti'nin ağır askerî ve siyasi kayıplar karşısında kurumsal sürekliliğini koruyabilmesi, rejimin dayanıklılığına ilişkin tartışmaları yeni bir boyuta taşımıştır. Ancak siyasal sistemin krizlere rağmen varlığını sürdürebilmesi, ekonomik ve toplumsal sorunların çözüldüğü veya rejimin toplumsal meşruiyetinin güçlendiği anlamına gelmemektedir. Aksine son üç yıllık dönem, devletin kurumsal dayanıklılığı ile ekonomik ve toplumsal kırılganlıkları arasındaki gerilimi daha görünür hâle getirmiştir.

Bu çerçevede 7 Ekim sonrasındaki üç yıllık dönem, İran açısından birbiriyle bağlantılı iki temel gelişmenin yaşandığı bir süreç olarak değerlendirilebilir. Bir taraftan İran'ın uzun yıllar boyunca inşa ettiği bölgesel nüfuz ve caydırıcılık mimarisinin önemli bileşenleri zayıflamış, diğer taraftan Tahran yönetimi değişen koşullara uyum sağlayabilmek amacıyla askerî, siyasi ve diplomatik araçlarını yeniden düzenleme arayışına girmiştir. Bu nedenle İran'ın mevcut durumunu yalnızca kayıplar ve kazanımlar üzerinden değerlendirmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Asıl üzerinde durulması gereken mesele, 7 Ekim sonrasında ortaya çıkan yeni güvenlik ortamının İran'ın stratejik tercihlerini nasıl değiştirdiği ve ülkeyi nasıl bir siyasi ve askerî yeniden yapılanma ihtiyacıyla karşı karşıya bıraktığıdır.

Mevcut rapor, 7 Ekim 2023'ün üçüncü yıl dönümünde İran'ın geçirdiği dönüşümü bu çok boyutlu çerçevede incelemeyi amaçlamaktadır. Raporda ilk olarak İran'ın iç siyasi dengelerinde yaşanan değişimler, güvenlik kurumlarının artan rolü, rejimin kurumsal dayanıklılığı ve ekonomik-toplumsal kırılganlıkları ele alınmaktadır. Ardından İran'ın değişen bölgesel güç dengeleri içindeki konumu, ABD'nin bölgedeki askerî varlığı, Körfez ülkeleriyle ilişkileri ve nükleer dosyanın bölgesel caydırıcılık bakımından taşıdığı önem değerlendirilmektedir. Raporun diğer bölümlerinde ise direniş ekseninin geçirdiği yapısal dönüşüm, Lübnan, Suriye, Irak ve Yemen cephelerindeki gelişmeler ile İran, İsrail ve ABD arasındaki askerî dengelerin değişen niteliği incelenmektedir. Böylece İran'ın iç siyasi yapısı, bölgesel müttefikleri, askerî

kapasitesi ve dış politika tercihleri arasındaki bağlantılar üzerinden son üç yılın kapsamlı bir değerlendirmesi sunulmaktadır.

Raporun hareket noktası, 7 Ekim sonrasında ortaya çıkan bölgesel dönüşümün henüz tamamlanmadığı ve İran'ın bu süreçteki nihai konumunun belirginleşmediğidir. Nisan 2026'daki ateşkes ve Haziran ayında imzalanan İslamabad Mutabakatı'nın kalıcı bir siyasi çözüme dönüşmemesi, askerî çatışmalar ile diplomatik girişimlerin iç içe geçtiği kırılgan bir dönemin devam ettiğini göstermektedir. Bu nedenle İran'ın geleceğine ilişkin değerlendirmelerde ne rejimin kaçınılmaz biçimde çökeceği ne de mevcut güç dengelerinin kalıcı hâle geldiği varsayımından hareket etmek mümkündür. İran, bölgesel nüfuzunun ve askerî caydırıcılığının ciddi biçimde sınandığı, buna karşılık devlet yapısının ağır krizlere rağmen sürekliliğini koruduğu bir dönemdedir. Önümüzdeki süreçte belirleyici olacak husus, Tahran'ın bu dayanıklılığı ne ölçüde sürdürülebilir bir güvenlik stratejisine, ekonomik toparlanmaya ve komşularıyla daha istikrarlı ilişkilere dönüştürebileceğidir. 7 Ekim'in üçüncü yılında İran'ın karşı karşıya bulunduğu temel mesele de bu dönüşümün hangi yönde ve hangi koşullar altında gerçekleşeceğidir.

7 EKİM SONRASI SÜREÇTE İRAN'DA DEĞİŞEN DENGELER

Rahim Farzam
Dr., İRAM Uzmanı

Giriş

7 Ekim 2023 sonrasında Ortadoğu'da başlayan çatışmalar, İran açısından başlangıçta ağırlıklı olarak bölgesel güvenlik ve dış politika çerçevesinde değerlendirilirken izleyen üç yıl içinde ülkenin iç siyasal düzenini doğrudan etkileyen bir sürece dönüşmüştür. Gazze'deki savaşla derinleşen bölgesel gerilim, İran ile İsrail arasındaki örtülü mücadelenin doğrudan çatışmaya dönüşmesi ve savaşın İran topraklarına taşınmasıyla Tahran'ın karşı karşıya olduğu güvenlik sorunlarına yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu süreçte dış tehditler ile iç güvenlik sorunları arasındaki ayrım giderek belirsizleşmiş; siyasal karar alma süreçleri, toplumsal denetim, ekonomik yönetim ve devlet kurumlarının kriz koşullarındaki işleyişi birbiriyle bağlantılı güvenlik meseleleri hâline gelmiştir.

Bu dönüşüm, İran'ın aynı dönemde karşı karşıya kaldığı siyasi ve askerî krizlerle daha da belirginleşmiştir. Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi'nin Mayıs 2024'te hayatını kaybetmesi ve ardından Mesud Pezeşkiyan'ın cumhurbaşkanlığına seçilmesi, siyasal sistem içinde daha pragmatik bir yönetim anlayışına yönelik

beklentileri gündeme getirmiştir. Ancak Haziran 2025'teki on iki günlük çatışma, üst düzey askerî kadroları, güvenlik kurumlarını ve kritik altyapıyı doğrudan hedef hâline getirmiş, savaşın ardından karşı istihbarat, casuslukla mücadele ve iç güvenlik gerekçeleriyle kapsamlı tedbirler alınmıştır. Ardından 28 Aralık 2025'te ekonomik hoşnutsuzluklar nedeniyle başlayan gösteriler kısa sürede ülke geneline yayılarak İslam Cumhuriyeti tarihinin en geniş çaplı ve en fazla can kaybının yaşandığı protesto dalgalarından birine dönüşmüştür. Gösterilerin sert biçimde bastırılması, Şubat 2026'daki savaş öncesinde rejimin toplumsal meşruiyetine ve iç güvenlik kapasitesine ilişkin sorunları daha da derinleştirmiştir. Şubat 2026'da başlayan savaş ise siyasal liderliği, askerî komuta yapısını ve devlet kurumlarının sürekliliğini doğrudan sınamıştır. Buna karşın siyasi ve askerî kurumların ağır kayıplara rağmen faaliyetlerini sürdürebilmesi, İran devletinin kriz koşullarındaki kurumsal dayanıklılığını ortaya koyan önemli gelişmelerden biri olmuştur.

Aynı dönemde savaşın ekonomik ve toplumsal maliyetleri de giderek ağırlaşmıştır. İran ekonomisi 2025-2026 döneminde daralmış; enerji ve su sıkıntıları, altyapı hasarı, ticaret kesintileri ve yüksek enflasyon devletin ekonomik hareket alanını daraltmıştır. Savaşın uzamasıyla birlikte hane gelirleri ve yaşam standartları üzerindeki baskı da belirgin biçimde artmıştır. Dolayısıyla rejimin art arda gelen krizlere rağmen siyasal bütünlüğünü koruması, devletin ekonomik ve toplumsal kapasitesinin aynı ölçüde güçlendiği anlamına gelmemektedir.

Krizler Devleti Nasıl Dönüştürdü?

7 Ekim sonrasında İran'ın iç siyasal düzeninde yaşanan en belirgin değişimlerden biri, güvenlik kurumlarının karar alma süreçlerindeki ağırlığının artması ve devlet yönetiminin giderek daha geniş bir güvenlik anlayışı çerçevesinde şekillenmesi olmuştur. İran İslam Cumhuriyeti'nde güvenlik ve dış politika kararları tarihsel olarak Devrim Rehberliği, Cumhurbaşkanlığı, Millî Güvenlik Yüksek Konseyi (MGYK), Devrim Muhafızları Ordusu (DMO) ve diğer askerî-güvenlik kurumlarının yer aldığı çok katmanlı bir yapı içinde alınmaktadır. Ancak 7 Ekim sonrasında bölgesel çatışmaların İran'ın doğrudan güvenliğini tehdit eden bir boyut kazanması, bu kurumların karar alma süreçlerindeki göreli ağırlığını etkilemiştir. Dış politika, iç güvenlik, ekonomik dayanıklılık ve savaş hazırlığı giderek daha fazla iç içe geçmiş; güvenlik bürokrasisinin bu alanlardaki rolü belirginleşmiştir.

Haziran 2025'teki on iki günlük çatışma, bu dönüşümün başlıca kırılma noktalarından biri olmuştur. Üst düzey askerî kadroların hedef alınması, kritik tesislere düzenlenen saldırılar ve karşı istihbarat alanındaki zafiyetlerin görünür hâle gelmesi,

İran'ın güvenlik yapılanmasının yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Komuta ve kontrol mekanizmalarının sürekliliği, istihbarat güvenliği, kurumlar arası koordinasyon ve stratejik altyapının korunması, savaşın ardından öncelikli güvenlik meseleleri olarak öne çıkmıştır. Bu gelişmeler, güvenlik politikalarının daha merkezî biçimde koordine edilmesine yönelik arayışları güçlendirmiş, MGYK ile askerî-güvenlik kurumlarının kriz yönetimindeki önemini artırmıştır.

Bu eğilim, 28 Aralık 2025'te başlayan kitlesel protestolarla yeni bir boyut kazanmıştır. Ekonomik taleplerle başlayan gösterilerin kısa sürede ülke geneline yayılarak rejim karşıtı bir nitelik kazanması, İran yönetimini dış tehditlerle iç siyasal kırılganlıkları eş zamanlı olarak ele almak durumunda bırakmıştır. Bu süreçte toplumsal hoşnutsuzluk, yönetim tarafından yalnızca ekonomik ve siyasal talepler çerçevesinde değil, iç güvenlik açısından da değerlendirilmiştir. Casusluk, yabancı bağlantılar, sabotaj, bilgi güvenliği ve kritik altyapının korunması gibi başlıklar, iç güvenlik gündeminde daha fazla yer tutmaya başlamıştır. Şubat 2026'da başlayan savaş ise karşı istihbarat, iç düzenin korunması ve savaşın sürdürülebilirliğinin birbiriyle bağlantılı güvenlik meseleleri olarak ele alınmasını daha da belirginleştirmiştir.

Bu gelişmeler, sivil siyasal kurumların hareket alanını da etkilemiştir. İbrahim Reisi'nin ölümünün ardından Mesud Pezeşkiyan'ın cumhurbaşkanlığına seçilmesi, diplomatik kanalların genişletilmesi, ekonomik sorunların hafifletilmesi ve toplumsal gerilimin azaltılması yönünde beklentiler doğurmuştur. Ancak 2025 ve 2026'da yaşanan savaşlar ile iç güvenlik krizleri, hükümetin bu alanlardaki politika seçeneklerini sınırlandırmıştır. Savunma, karşı istihbarat, ekonomik dayanıklılık ve savaş diplomasisinin öncelik kazanması, hükümetin askerî-güvenlik kurumlarıyla daha yakın eşgüdüm içinde hareket etmesini gerektirmiştir. Böylece Pezeşkiyan yönetiminin diplomasi, ekonomik normalleşme ve toplumsal gerilimi azaltmaya yönelik öncelikleri, savaş koşullarının ve güvenlik politikalarının belirlediği sınırlar içinde ele alınmaya başlamıştır.

Bununla birlikte 7 Ekim sonrasındaki siyasal dönüşümü yalnızca askerileşme olarak tanımlamak yeterli değildir. Cumhurbaşkanlığı, Meclis ve diğer sivil kurumlar siyasal sistem içindeki rollerini sürdürmüş, siyasi ve fraksiyonel rekabet bütünüyle ortadan kalkmamıştır. Asıl değişim, güvenlik kurumlarının etkisinin savunma ve iç güvenlik alanlarının ötesine geçerek ekonomi, diplomasi, toplumsal istikrar ve kriz yönetimi gibi başlıklarda da belirginleşmesidir. Dolayısıyla söz konusu dönüşüm, sivil kurumların tümüyle geri plana çekilmesinden ziyade, farklı politika alanlarının güvenlik öncelikleri doğrultusunda yeniden şekillenmesi ve askerî-güvenlik bürokrasisinin bu süreçte daha etkili hâle gelmesiyle açıklanabilir.

Ortaya çıkan tablo, İran'da savaş ve kriz koşullarının etkisiyle daha merkezî koordinasyona dayanan ve güvenlik önceliklerinin belirleyiciliğinin arttığı bir yönetim anlayışına işaret etmektedir. Bu anlayış, dış saldırılara karşı savunma kapasitesinin güçlendirilmesinin yanı sıra siyasal sistemin sürekliliğini, kritik devlet kurumlarının işleyişini ve iç düzenin korunmasını da aynı güvenlik çerçevesi içinde ele almaktadır. Bu bakımdan 7 Ekim sonrasında güvenlik bürokrasisinin artan ağırlığı, dış tehditlerin yoğunlaşması ve iç siyasal kırılganlıkların derinleşmesi karşısında devlet yönetiminin yeniden şekillenmesinin başlıca göstergelerinden biri olmuştur.

Çöküş Beklentisine Karşı Kurumsal Dayanıklılık

7 Ekim sonrasındaki üç yıllık dönem, İran İslam Cumhuriyeti'nin eş zamanlı ve birbirini izleyen ağır krizlerle karşı karşıya kaldığı bir süreç olmuştur. Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi'nin ölümü, Haziran 2025 çatışmalarında üst düzey askerî kadroların kaybı, 28 Aralık 2025'te başlayan kitlesel protestolar ve Şubat 2026 savaşında Devrim Rehberi Ali Hamenei dâhil üst düzey siyasi ve askerî isimlerin hedef alınması, rejimin sürekliliğine ilişkin tartışmaları yoğunlaştırmıştır. Buna rağmen siyasal sistemde kapsamlı bir kurumsal çözülme yaşanmamış; merkezî devlet yapısı, karar alma mekanizmaları ve güvenlik kurumları ağır kayıplara karşın faaliyetlerini sürdürebilmiştir.

Bu dayanıklılığın ilk kaynağı, siyasal sistemin kritik makamların boşalması durumunda yönetim ve komuta işlevlerinin sürekliliğini sağlayabilmesidir. Reisi'nin ölümünün ardından anayasal geçiş sürecinin işletilmesi, Haziran 2025 çatışmalarındaki kayıpların ardından askerî komuta kademesinin yeniden oluşturulması ve Şubat 2026 savaşında üst düzey liderlik kadrosunun ağır kayıplar vermesine rağmen stratejik karar alma mekanizmalarının işlemeye devam etmesi, devletin personel kayıplarını kurumsal işleyişi bütünüyle kesintiye uğratmadan karşılayabildiğini göstermiştir. İran İslam Cumhuriyeti'nde kişisel otorite ve güçlü liderlik makamları önemli bir yer tutmakla birlikte, yerleşik kurumsal yapılar ve halefiyet mekanizmaları kriz dönemlerinde yönetimin sürekliliğini desteklemektedir. Bu özellik, 2024-2026 döneminde yaşanan kayıpların uzun süreli bir yönetim boşluğuna dönüşmesini önleyen başlıca unsurlardan biri olmuştur.

İkinci unsur, siyasal ve güvenlik elitleri arasında rejimin devamlılığını tehdit edecek ölçekte bir kopuşun yaşanmamasıdır. İran siyasal sistemindeki reformcu, muhafazakâr, pragmatik ve daha radikal çevreler arasındaki görüş ayrılıkları savaş koşullarında da sürmüştür. Dış politika, müzakereler, ekonomik öncelikler ve güvenlik politikaları konusunda farklı yaklaşımlar ortaya çıkmasına rağmen bu ayrışmalar, devlet kurumlarının işleyişini felce uğratacak bir parçalanmaya dönüşmemiştir.

Özellikle 2025 sonunda başlayan protestolar ve Şubat 2026 savaşı sırasında bürokrasi, güvenlik aygıtı ve siyasi elitler içinde rejimin sürekliliğini tehlikeye atacak boyutta bir çözülmenin yaşanmaması, kriz yönetimini kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla siyasal görüş ayrılıklarının devam etmesine rağmen temel devlet kurumlarının işleyişi ve komuta yapısının sürekliliği korunabilmiştir.

Üçüncü unsur, güvenlik aygıtının geniş çaplı müdahale kapasitesidir. 28 Aralık 2025'te başlayan protestolar, bu kapasitenin yanı sıra rejimin karşı karşıya olduğu toplumsal kırılganlıkları da görünür hâle getirmiştir. Ekonomik hoşnutsuzluklardan doğan gösterilerin ülke geneline yayılarak siyasi bir nitelik kazanması, toplumsal muhalefetin genişliğini ortaya koymuştur. Buna karşılık güvenlik güçlerinin yaygın biçimde konuşlandırılması, iletişim üzerindeki kısıtlamalar ve kitlesel gözaltılar, protestoların bastırılmasında belirleyici rol oynamıştır. Bu süreç, rejimin toplumsal hoşnutsuzluğun temel nedenlerini ortadan kaldırmaksızın kitlesel hareketlerin süreklilik kazanmasını güvenlik tedbirleriyle sınırlandırabildiğini göstermiştir.

Muhalefetin örgütsel ve siyasi sınırlılıkları da rejimin dayanıklılığında etkili olmuştur. İran toplumunda yaygın hoşnutsuzluk bulunmasına rağmen protesto hareketleri ortak bir siyasi program, süreklilik taşıyan örgütsel yapı ve ülke genelinde kabul gören bir liderlik ortaya çıkaramamıştır. Muhalefetin farklı bileşenleri rejime yönelik itirazlarda ortaklaşabilse de rejim sonrasındaki siyasal düzen, örgütlenme biçimleri ve izlenecek strateji konusunda belirgin görüş ayrılıkları devam etmektedir. Bu nedenle ekonomik ve toplumsal hoşnutsuzluk rejim üzerinde ciddi baskı yaratmasına rağmen örgütlü ve bütünlüklü bir iktidar alternatifine dönüşememiştir.

Dış savaşın etkisi ise bu tabloyu daha karmaşık hâle getirmiştir. ABD ve İsrail'in İran topraklarına yönelik saldırıları, rejime muhalefet ile ülkenin egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün savunulması arasındaki ayrımı belirginleştirmiştir. Siyasal sisteme yönelik hoşnutsuzluğun dış askerî müdahaleye doğrudan desteğe dönüşmemesi, savaş koşullarının kısa vadede rejim üzerindeki toplumsal baskıyı sınırlamasına katkıda bulunmuştur. Aralık 2025 ve Ocak 2026'da geniş çaplı protestolara sahne olan İran'da savaşın başlamasıyla güvenlik ve ülke savunmasının toplumsal gündemde öne çıkması, rejimin yeniden meşruiyet kazandığını göstermekten ziyade protesto dinamiklerinin geçici olarak geri plana itilmesiyle ilişkilendirilebilir.

Bu nedenle 7 Ekim sonrasında İran siyasal sisteminin sergilediği dayanıklılık, rejimin toplumsal meşruiyetini yeniden kazandığı şeklinde yorumlanmamalıdır. İslam Cumhuriyeti, ağır krizlere rağmen kurumsal sürekliliğini sağlamış, elitler arasında belirleyici bir kopuş yaşanmasını önlemiş, güvenlik kapasitesini kullanmış ve muhalefetin örgütsel sınırlılıklarından yararlanmıştır. Ancak bu unsurlar, ekonomik hoş-

nutsuzluğun, siyasal temsil sorunlarının veya toplumsal taleplerin ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. İran'ın mevcut dayanıklılığı, yapısal sorunları çözmesinden çok, bu sorunların siyasal sistemin sürekliliğini tehdit edecek ölçekte birleşmesini bugüne kadar önleyebilmesine dayanmaktadır.

Ekonomik ve Toplumsal Kırılganlıkların Derinleşmesi

İran'ın 7 Ekim sonrasında yaşanan krizlere rağmen kurumsal sürekliliğini koruması, ekonomik ve toplumsal kapasitesinin de aynı ölçüde güçlendiği anlamına gelmemektedir. Bu dönemde devletin güvenlik ve kriz yönetimi kapasitesi ön plana çıkarken ekonomik kırılganlıklar derinleşmiş, rejim-toplum ilişkisini uzun süredir şekillendiren yapısal sorunlar daha görünür hâle gelmiştir. İran ekonomisi bu döneme yaptırımlar, kronik yüksek enflasyon, yatırım eksikliği, bütçe üzerindeki baskılar, enerji açıkları ve ulusal para birimindeki değer kaybı gibi sorunlarla girmiştir. Haziran 2025 çatışması, 2025 sonunda başlayan kitlesel protestolar ve Şubat 2026'dan itibaren devam eden çatışmalar, mevcut ekonomik sorunları daha da ağırlaştırmıştır.

Savaş koşulları, ekonomik baskıların kapsamını da genişletmiştir. Dış ticaret güzergâhlarındaki kesintiler, petrol ve enerji gelirleri üzerindeki baskılar, deniz taşımacılığı ve sigorta maliyetlerindeki artış ile kritik altyapıya yönelik saldırılar, devletin mali hareket alanını daraltmıştır. Elektrik, doğalgaz ve su alanlarında savaş öncesinde de mevcut olan kapasite sorunları, çatışmalarla birlikte ekonomik faaliyetlerin ve temel kamu hizmetlerinin sürdürülmesini daha da güçleştirmiştir. Kaynakların savunma, güvenlik ve kritik altyapının korunmasına yönlendirilmesi ise ekonomik kalkınma ve sosyal politikalara ayrılabilecek imkânları sınırlandırmıştır. Böylece devletin temel kurumlarını işler durumda tutabilmesi ile ekonomik büyümeyi destekleme, kamu hizmetlerini sürdürme ve toplumsal refahı artırma kapasitesi arasındaki ayrım daha belirgin hâle gelmiştir.

Ekonomik sorunların toplumsal yansımaları, 28 Aralık 2025'te başlayan protestolarda açık biçimde görülmüştür. Ekonomik koşulların kötüleşmesi ve ulusal para birimindeki hızlı değer kaybının etkisiyle başlayan gösterilerin kısa sürede rejim karşıtı siyasi taleplere yönelmesi, ekonomik hoşnutsuzluk ile siyasal memnuniyetsizlik arasındaki güçlü ilişkiyi ortaya koymuştur. Protestoların bastırılması, yönetimin kitlesel hareketleri güvenlik tedbirleriyle sınırlandırabildiğini göstermiş; ancak gösterilere yol açan ekonomik ve toplumsal sorunları ortadan kaldırmamıştır.

Ekonomik hoşnutsuzluğa siyasal temsil ve yaşam tarzına ilişkin gerilimler de eşlik etmektedir. Seçimlere katılımın düşük seyretmesi, genç kuşakların siyasal sisteme yö-

nelik mesafeli tutumu ve kadınların zorunlu başörtüsü uygulamasına karşı kamusal alanda sürdürdükleri itaatsizlik, rejim-toplum ilişkilerindeki sorunların farklı boyutlarını oluşturmaktadır. Özellikle 2022 protestolarının ardından zorunlu başörtüsüne yönelik itirazların gündelik yaşamda devam etmesi, devletin toplumsal davranışları düzenleme kapasitesinin sınırlarını görünür kılmıştır. Yönetimin savaş ve ekonomik kriz koşullarında bu konuda daha ihtiyatlı davranması ise yeni toplumsal gerilimleri ve kitlesel protestoları tetiklemekten kaçınma çabasıyla ilişkilendirilebilir.

Bununla birlikte savaşın rejim-toplum ilişkileri üzerindeki etkisi tek yönlü olmamıştır. ABD ve İsrail'in İran topraklarına yönelik doğrudan saldırıları, rejime yönelik siyasal muhalefet ile ülkenin egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün savunulması arasındaki ayrımı belirginleştirmiştir. Siyasal sisteme yönelik hoşnutsuzluğun dış askerî müdahaleye doğrudan desteğe dönüşmemesi, savaş koşullarında ülke savunması ve millî egemenlik meselelerinin farklı toplumsal kesimler açısından ortak bir önem kazanabildiğini göstermiştir. Aralık 2025 ve Ocak 2026'da geniş çaplı protestolara sahne olan İran'da savaşın başlamasıyla güvenlik ve savunma meselelerinin toplumsal gündemde öne çıkması, protesto dinamiklerinin geçici olarak geri plana itilmesine katkıda bulunmuştur. Ancak bu durum, rejimin toplumsal desteğinin arttığından ziyade savaşın siyasal öncelikleri değiştirdiğine işaret etmektedir.

Ortaya çıkan tablo, İran siyasal sisteminin dayanıklılığı ile bu dayanıklılığın ekonomik ve toplumsal temelleri arasındaki gerilimi görünür kılmaktadır. Güvenlik aygıtı işlevini sürdürmüş, siyasal elitler arasında rejimin devamlılığını tehdit edecek ölçekte bir kopuş yaşanmamış ve devlet kurumları ağır krizlere rağmen faaliyetlerini koruyabilmiştir. Buna karşılık ekonomik sorunlar derinleşmiş, toplumsal hoşnutsuzluğun kaynakları varlığını sürdürmüş ve siyasal temsil sorunları çözülememiştir. Dolayısıyla rejimin mevcut dayanıklılığı, toplumsal rızanın genişlemesine dayanan bir istikrardan çok, krizleri yönetme, kitlesel mobilizasyonu sınırlandırma ve kurumsal sürekliliği sağlama kapasitesiyle açıklanabilir.

Bu dayanıklılığın uzun vadeli sınırları da söz konusu ayrımda ortaya çıkmaktadır. Savaş koşulları, dış tehditleri siyasal gündemin merkezine taşıyarak ekonomik ve toplumsal sorunların bir bölümünü geçici olarak geri plana itebilir. Ancak savaşın sona ermesi veya dış tehdit algısının zayıflaması durumunda yaşam maliyeti, siyasal katılım, toplumsal özgürlükler ve temsil sorunlarının yeniden öne çıkması beklenebilir. İran açısından temel mesele, güvenlik kapasitesi sayesinde korunan siyasal sürekliliğin, ekonomik ve toplumsal sorunlar çözülemeden ne ölçüde sürdürülebileceğidir.

Sonuç

7 Ekim 2023 sonrasında yaşanan gelişmeler, İran'da güvenlik önceliklerinin siyasal karar alma süreçleri üzerindeki etkisini artırmış ve kurumsal sürekliliğin korunmasını devlet yönetiminin temel meselelerinden biri hâline getirmiştir. Bölgesel çatışmaların İran topraklarına taşınması, üst düzey siyasi ve askerî kadroların kaybı, kitlesel protestolar ve ekonomik baskılar, devletin dış tehditlerle iç kırılganlıkları eş zamanlı olarak yönetmek zorunda kaldığı bir dönem yaratmıştır. Bu koşullarda güvenlik bürokrasisinin siyasal sistem içindeki ağırlığı artarken karşı istihbarat, kritik altyapının korunması, toplumsal denetim ve kriz yönetimi devletin öncelikli faaliyet alanları arasında yer almıştır. Buna karşın siyasi ve bürokratik kurumların işleyişini sürdürmesi, rejimin devamlılığını tehdit edecek ölçekte bir elit kopuşunun yaşanmaması ve ağır kayıpların ardından komuta yapısının yeniden oluşturulabilmesi, İslam Cumhuriyeti'nin kriz koşullarındaki kurumsal dayanıklılığını ortaya koymuştur.

Bununla birlikte söz konusu dayanıklılık, İran'ın ekonomik ve toplumsal sorunlarının hafiflemesini sağlamamıştır. Savaşın ve yaptırımların birikimli maliyetleri, altyapı ve enerji sorunları, yüksek enflasyon ve yaşam koşullarındaki kötüleşme, devletin ekonomik refahı artırma kapasitesini sınırlandırmıştır. 28 Aralık 2025'te başlayan protestolar, ekonomik hoşnutsuzluğun kısa sürede rejim karşıtı siyasi taleplere dönüşebildiğini göstermiştir. Kadınların zorunlu başörtüsü uygulamasına karşı sürdürdükleri kamusal itaatsizlik, siyasal katılımın düşük seyretmesi ve genç kuşakların siyasal sisteme yönelik mesafeli tutumu ise rejim-toplum ilişkilerindeki yapısal sorunların devam ettiğine işaret etmektedir. Savaş koşulları bu gerilimlerin bir bölümünü geçici olarak geri plana itmiş, ancak bunların temel nedenlerini ortadan kaldırmamıştır.

Dolayısıyla 7 Ekim sonrasındaki üç yıllık dönem, İran'da güvenlik önceliklerinin belirleyiciliğinin arttığı ve siyasal sistemin ağır krizlere rağmen kurumsal sürekliliğini koruyabildiği, buna karşılık ekonomik ve toplumsal kırılganlıkların derinleştiği bir tablo ortaya çıkarmıştır. İslam Cumhuriyeti, kısa vadede ağır şokları karşılayabildiğini ve devlet kurumlarının işleyişini sürdürebildiğini göstermiştir. Ancak bu dayanıklılığın uzun vadeli siyasal istikrara dönüşüp dönüşmeyeceği belirsizliğini korumaktadır. İran açısından önümüzdeki dönemin temel iç siyasi meselesi, ekonomik aşınma, toplumsal hoşnutsuzluk ve temsil sorunları devam ederken mevcut kurumsal dayanıklılığın ne ölçüde sürdürülebileceğidir.

Kaynakça

Bassiri Tabrizi, A. (2026, 21 Temmuz). The wishful thinking behind the war with Iran. Chatham House. https://www.chathamhouse.org/2026/07/wishful-thinking-behind-war-iran

Amnesty International. (2026, 26 Ocak). What happened at the protests in Iran? https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2026/01/what-happened-at-the-protests-in-iran/

Nour News. (2025, 23 Aralık). شورای دفاع و الزامات ورود ایران به فاز جدید محاسبه تهدید [Savunma Konseyi ve İran'ın tehdit değerlendirmesinde yeni bir aşamaya geçmesinin gereklilikleri]. https://nournews.ir/fa/news/264573/

Nour News. (2026, 7 Eylül). رئیس سازمان برنامه و بودجه: تدوین برنامه مقابله فعالانه با تحریم‌ها پیش از آغاز سال 1404 [Plan ve Bütçe Teşkilatı Başkanı: 1404 yılı başlamadan önce yaptırımlarla aktif mücadele programı hazırlandı]. https://nournews.ir/fa/news/344211/

World Bank. (t.y.). Islamic Republic of Iran. https://www.worldbank.org/ext/en/country/iran

7 EKİM VE DEĞİŞEN ORTADOĞU'DA İRAN'IN KONUMU

Emine Gözde Bayraktaroğlu
İRAM Araştırmacısı

Giriş

Arap Baharı sonrasında Ortadoğu'da rekabetin ağırlık merkezi jeopolitikten jeoekonomiye kaymaya başlamıştı. Bu kayış, görece bir siyasi istikrarı, dolayısıyla otoriter de olsa devlet merkezli düzenin yeniden tahkim edilmesini gerektiriyordu. 2020'de Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn, Fas ve Sudan'ın İsrail'le imzaladığı İbrahim Anlaşmaları, 2021'de Katar ablukasının sona ermesi, Türkiye ile BAE arasındaki gerilimin yumuşaması ve Mart 2023'te Pekin'de varılan Suudi Arabistan-İran mutabakatı bu eğilimin göstergeleriydi. Suriye, Libya ve Yemen yüksek yıpratmalı savaş alanlarından yarı donmuş çatışmalara dönüşmüş,[1] başta Suudi Arabistan ve BAE olmak üzere Körfez başkentleri önceliklerini ekonomik dönüşüm programlarına yönelt-

[1] Samuel Ramani, *The Middle East in Turmoil: How the October 7 Attacks Transformed the MENA Regional System* (Tunus: Konrad-Adenauer-Stiftung, Mediterranean Dialogue Series no. 43, 2025), 2.

mişti. Söz konusu dönem "barış içinde bir arada yaşama", "görece istikrar" ya da "gerilimi azaltma" gibi kavramlarla anılıyordu.

Bu tablo Washington'da ve Avrupa başkentlerinde memnuniyetle karşılanmıştı. Oysa Batı'nın bölgedeki siyasi nüfuzu da bölgeye ayırmaya razı olduğu dikkat de azalmaktaydı. Avrupa'nın gündemini Rusya-Ukrayna savaşı, ABD'nin gündemini ise Asya-Pasifik belirliyordu. Obama'dan Biden'a uzanan çizgide Washington bölgesel krizleri yerel ortaklarına devretmiş, "arkadan liderlik" zamanla "arkadan takip"e dönüşmüştü.[2] ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan'ın Eylül 2023 sonunda dile getirdiği, Ortadoğu'nun "son yirmi yılda olmadığı kadar sakin" olduğu yolundaki değerlendirme bu rahatlığın simgesi olmuştur.[3]

Bununla birlikte Filistin meselesinden kaynaklanan gerilimler devam etmekteydi. Belki de daha doğru bir şekilde "istikrar yanılsaması" olarak adlandırılan bu dönemde gerilimi azaltma adımları bir barış tasavvurundan değil, sert gücün sınırlarına ulaşan aktörlerin yorgunluğundan kaynaklanmıştı.[4] İsrail, Filistin devleti konusunda taviz vermeksizin Arap dünyasında yeni ortaklar edinebildiğini görmüş; Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te yerleşim faaliyetleri hız kazanmış, BM uzmanları 2022'yi Batı Şeria'da şiddetin rekor düzeye ulaştığı yıl olarak kaydetmişti.[5] İbrahim Anlaşmaları, Harutyunyan'ın ifadesiyle ekonomik ve güvenlik çıkarlarını öne alırken Filistin meselesini "arka planda" bırakmıştı.[6] Filistin, Arap başkentlerinin gözünde önce bir davadan bir soruna, ardından bir yüke dönüşüyor, uluslararası gündemdeki yerini de yitiriyordu. Arap kamuoyu ise bu dönüşüme eşlik etmiyordu: Körfez toplumlarında anlaşmalara verilen destek Mart 2022'de yüzde 19-25 bandına gerilemişti.[7] 7 Ekim saldırısı, görünürdeki bölgesel istikrar ile çözümsüz bırakılan Filistin meselesi arasındaki gerilimin biriktiği böyle bir arka planda gerçekleşti.

---

[2] Andreas Krieg, "The War in Gaza, the Decline of US Leadership and the Emergence of a Networked Regional Order", *Mediterranean Politics* 30, no. 4 (2025): 895.

[3] Jake Sullivan, "The Sources of American Power: A Foreign Policy for a Changed World", *Foreign Affairs,* Kasım/Aralık 2023; aktaran Ramani, *The Middle East in Turmoil*, 2.

[4] Ramani, *The Middle East in Turmoil*, 2-4.

[5] Ramani, *The Middle East in Turmoil*, 5.

[6] Lilit Harutyunyan, "The Abraham Accords and Normalization between Arab Countries and Israel: The Impact of the Gaza-Israeli War of 2023", *The Journal for Interdisciplinary Middle Eastern Studies* 11, no. 1 (2025): 133.

[7] Ramani, *The Middle East in Turmoil*, 4.

7 Ekim'in İran Açısından Stratejik Sonuçları

Saldırıyı izleyen ilk aylarda yaygın kanaat kazananın İran olduğu yönündeydi. *The Conversation*'da saldırının ertesi günü yayımlanan bir analiz savaşı kim kaybederse kaybetsin İran'ın kazanacağını öne sürüyordu.[8] İsrail kuruluşundan bu yana topraklarında gördüğü en ağır saldırıya uğramış, istihbarat ve teknoloji üstünlüğüne dayanan caydırıcılığı sarsılmıştı.[9] Sürmekte olan Suudi Arabistan-İsrail normalleşme müzakereleri askıya alınmış, Riyad bağımsız bir Filistin devletinin tanınmasını normalleşmenin ön şartı olarak ilan etmişti.[10] Gazze savaşının "direniş ekseni"ni canlandırdığı ve kendi sorunlarıyla meşgul bir İsrail'in Tahran'ın uzun süredir arzuladığı sonuç olduğu ileri sürülmüştür.[11] Saldırının, normalleşmeyi en azından geciktirdiği ölçüde, başlangıçta İran için "bir tür stratejik zafer" olarak okunabildiği de belirtilmiştir.[12] Bir başka değerlendirmeye göre ABD öncülüğündeki devlet merkezli düzen çözülürken İran, Lübnan'dan Yemen'e uzanan silahlı devlet dışı aktörler ağını büyütebilecek bir konuma gelmiştir.[13]

Tahran yönetimi bu kazancı sahiplenirken saldırının sorumluluğunu üstlenmemeye özen göstermiş, makul inkâr edilebilirlik (*plausible deniability*) zeminini korumuştur. Devrim Rehberi Ali Hamenei saldırıyı İsrail için "telafisi mümkün olmayan" bir yenilgi olarak nitelemiş, İran'ın saldırıda rol aldığı iddiasını ise reddetmiştir. ABD yönetimi de İran'ın saldırıya doğrudan katıldığına işaret eden bir istihbarat ya da kanıt bulunmadığını açıklamıştır.[14] İsrail'in saldırıya bilerek göz yumduğu yolundaki iddialar bugün itibarıyla kanıtlanmış değildir. İsrail ordusunun kendi soruşturmaları kasıtlı bir ihmalden ziyade Hamas'ın yıllarca yanlış okunduğuna işaret etmektedir.[15] Bu soruların kesin yanıtı ancak arşivler açıldığında verilebilecek, belki

---

[8] Aaron Pilkington, "The Israel-Hamas War: No Matter Who Loses, Iran Wins", *The Conversation,* 8 Ekim 2023.

[9] Rabah Zaoui ve Hocine Bousalah, "From Strategic Shock to Geopolitical Realignment: The Regional and International Implications of Operation Al-Aqsa Flood", *Journal of Islamicjerusalem Studies* 26, no. 1 (2026): 42.

[10] Harutyunyan, "The Abraham Accords and Normalization", 118.

[11] Narges Bajoghli ve Vali Nasr, "How the War in Gaza Revived the Axis of Resistance", *Foreign Affairs,* 17 Ocak 2024.

[12] Jon Alterman ve Mohammad Ali Shabani, *Mohammad Ali Shabani: Iran After October 7,* Center for Strategic and International Studies, 12 Kasım 2024, https://www.csis.org/analysis/mohammad-ali-shabani-iran-after-october-7 (erişim 11 Ekim 2026).

[13] Krieg, "The War in Gaza", 898.

[14] "Iran's Khamenei Says Tehran Was Not behind Hamas Attack on Israel", *Reuters,* 10 Ekim 2023.

[15] Emanuel Fabian, "IDF's Oct. 7 Probes Show It Misread Hamas for Years, Left Southern Israel Utterly Vulnerable", *The Times of Israel,* 27 Şubat 2025; aktaran Zaoui ve Bousalah, "From Strategic Shock to Geopolitical Realignment", 41.

de hiç verilemeyecektir. Kesin olan, saldırının İsrail'de yarattığı şokun gerçek olduğu ve Tahran'da "direniş" siyasetinin hanesine yazıldığıdır.

Ancak bu zafer, İran'ın uzun vadeli güvenliğini tehdit eden bir tehlikenin de tohumlarını taşıyordu. Makul inkâr edilebilirlik Tahran'ı korumaya yetmemiş zira İsrail savaşı Gazze'yle sınırlı tutmamış, zinciri halka halka kaynağına doğru izlemiştir. Hizbullah'ın lider kadrosu 2024 sonbaharında tasfiye edilmiş, Aralık ayında Suriye'de Esed yönetimi devrilmiştir. Esed'in devrilmesi doğrudan İsrail eliyle gerçekleşmemiş olmakla birlikte 7 Ekim'in yarattığı konjonktürden beslenmiştir. İran ile İsrail Nisan ve Ekim 2024'te ilk kez birbirinin topraklarını doğrudan hedef almış, Haziran 2025'teki on iki günlük çatışmada İsrail'e ABD de katılmıştır.[16] İran, tıpkı İran-Irak Savaşı'nda olduğu gibi bölgesel müttefiklerinden ve büyük güç ortaklarından yalıtılmış halde kalmış; direniş ekseninin unsurları ile Rusya ve Çin büyük oranda seyirci olmakla yetinmiştir.[17] 28 Şubat 2026'da başlayan ABD/İsrail-İran Savaşı'nın ilk gününde ise Devrim Rehberi Ali Hamenei öldürülmüştür.[18]

Bu olaylar zinciri, 7 Ekim'in ilk aşamada Tahran lehine yorumlanan sonuçlarının üç yıl içinde tersine döndüğünü göstermektedir. 7 Ekim'le başlayan süreç İran'ı uluslararası sistemde askerî anlamdaki en güçlü devletle karşı karşıya getirmiştir. İran'ın bölgesel nüfuzunu taşıyan müttefik ağı aşınmış, çatışma ülke sınırlarının uzağında tutulamamış ve nihayetinde devletin en üst karar merciine ulaşmıştır. Bununla birlikte ortaya çıkan tablonun kalıcı bir dengeye karşılık geldiğini ileri sürmek için erkendir zira saldırının harekete geçirdiği dinamikler henüz durulmamıştır.

Bir diğer ifadeyle 7 Ekim'de başlayan süreç sona ermiş değildir. Nisan 2026'daki ateşkes ve 17 Haziran'da imzalanan ABD-İran mutabakat zaptı (İslamabad Mutabakatı/MoU) kalıcı olmamış, zabıt Temmuz'da fiilen, Ağustos'ta ise resmen geçerliliğini yitirmiştir. Yaz aylarında Yemen cephesi yeniden alevlenmiş, Eylül'de taraflar sınırlı saldırılara dönmüştür. ABD Kongre Araştırma Servisi (CRS) mevcut durumu bir "yıpratma savaşı" olarak tanımlamaktadır.[19] Gazze'de Ekim 2025'ten beri yürürlükte olan ateşkes de barışa dönüşmemiş, İsrail hem Gazze'ye hem de Lübnan'a yönelik

---

[16] Ramani, *The Middle East in Turmoil*, 2, 6; Emine Gözde Toprak, "Will Iran's Nuclear Policy Shift After the Israeli and U.S. Attacks?", *Iran at a Crossroads: From Confrontation to Strategic Reassessment* içinde (Ankara: İRAM Rapor, 41-40 ,(2025.

[17] Ramani, *The Middle East in Turmoil*, 7.

[18] "U.S. Conflict with Iran (R48887)", Congressional Research Service, 18 Eylül 2026, https://www.everycrsreport.com/reports/R48887.html (erişim 11 Ekim 2026).

[19] "U.S. Conflict with Iran (R48887)", 18 Eylül 2026.

saldırılarını sürdürmüştür.[20] 7 Ekim'le birlikte bozulan bölgesel statükonun yerini henüz yenisi almamıştır, savaşın nasıl sonuçlanacağı da belirsizliğini korumaktadır. Bu nedenle aşağıdaki değerlendirmeler nihai bir sonucu değil süregelen bir geçiş dönemini tarif etmektedir.

ABD'nin Ortadoğu'da Artan Askerî Varlığı

Ortadoğu'daki denge ABD'nin bölgedeki varlığından ve bölgeye bakışından bağımsız olarak değerlendirilemez. 7 Ekim'in İran açısından belki de en ağır sonucu, Washington'ın bölgeye ayırdığı kaynak ve dikkatin kademeli biçimde artması olmuştur.[21] İlk aşamada İsrail'in güvenliği için uçak gemisi grupları ve hava savunma unsurları gönderilmiş, ardından Kızıldeniz'de Husilere karşı harekât başlatılmış, Haziran 2025'te İran'ın nükleer tesisleri vurulmuş, 2026'da ise İran'la doğrudan savaşa girilmiştir. Obama yönetiminin 2011'de ilan ettiği Asya'ya yöneliş (*pivot to Asia*) stratejisi,[22] Ortadoğu bakımından şimdilik rafa kalkmış görünmektedir.

Rakamlar bu yoğunlaşmanın ölçeğini ortaya koymaktadır. Kongre Bütçe Ofisi savaşın Ağustos 2026 başı itibarıyla maliyetini 38 milyar dolar olarak hesaplamış, yaklaşık yirmi savaş gemisi aylardır İran limanlarına abluka uygulamış, bölge ülkelerine 64 milyar doları aşan silah satışı bildirilmiştir.[23] Bu tablo, İslam Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren güttüğü temel stratejik hedefin, yani ABD'nin bölgeden çıkarılmasının tam tersine işaret etmektedir.

Bununla birlikte söz konusu gelişmeler, ABD'nin Soğuk Savaş sonrasında Ortadoğu'da kurduğu hâkim konumun restorasyonu olarak değerlendirilemez. Aksine ABD başlattığı savaşı sonlandıramamış, mühimmat stokları zorlanmış, bölgedeki üsleri ağır hasar görmüş, Pentagon savaş sonrasında Körfez'deki askerî varlığını küçültme seçeneklerini tartışmaya başlamıştır.[24] Ayrılan kaynağın ve izlenen stratejinin nereye varacağının savaş sürerken kestirilmesi güçtür. Bugün için söylenebilecek olan, ABD'nin bölgede daha fazla bulunduğu fakat bölgeyi daha az düzenleyebildiği ve İran'ın her iki durumun da maliyetini üstlendiğidir.

---

[20] Amna Alnuaimi, "October 7, 3 Years On: Can Gaza Ceasefire Pave the Way for Lasting Middle East Peace?", *Khaleej Times,* 7 Ekim 2026; "U.S. Conflict with Iran (R48887)", 18 Eylül 2026.

[21] Seevan Saeed, "The Crises in the Middle East: Reshaping the Region's Geopolitical Landscape and Altering the Global Order", *Asian Review of Political Economy* 4, no. 1 (2025): 2.

[22] Hillary Clinton, "America's Pacific Century", *Foreign Policy,* 11 Ekim 2011; Krieg, "The War in Gaza", 895.

[23] "U.S. Conflict with Iran (R48887)", 18 Eylül 2026.

[24] "U.S. Conflict with Iran (R48887)", 18 Eylül 2026.

7 Ekim Sonrası Bölgesel Güç Dengesi

İran'ın caydırıcılığı son üç yılda taktik düzeydeki adımlarla telafi edilemeyecek ölçüde aşınmıştır. Tehdidin ülke sınırlarından uzakta, müttefik aktörler ağı aracılığıyla karşılanması esasına dayanan ileri savunma doktrini; Hizbullah'ın zayıflaması, Suriye'nin kaybedilmesi ve Haziran 2025'te savaşın doğrudan İran topraklarına taşınmasıyla temel varsayımını yitirmiştir. Haziran 2025 saldırılarının İran'ın caydırıcılığını çevreleyen belirsizliği ortadan kaldırdığı, istihbarat ve hava savunma alanlarındaki zafiyetleri görünür kıldığı tespit edilmiştir.[25] Askerî açıdan gereksinim duyulan stratejik düzeyde bir yeniden yapılanmaydı ancak zaman ve kaynak kısıtı altındaki Tahran yönetimi mevcut araç setine başvurmayı tercih etmiştir.

Bu araç setinin en etkili unsurları coğrafi konumdan kaynaklanmaktadır. 2026 savaşında İran, ABD ve İsrail hedeflerine doğrudan erişim imkânı daraldıkça baskıyı Körfez'e yöneltmiştir. Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkelerindeki askerî üsler, enerji tesisleri ve kritik altyapı hedef alınmış, savaşın ilk haftalarında füze ve insansız hava araçlarının yüzde 40'tan fazlası yalnızca BAE'ye yöneltilmiş, Hürmüz Boğazı'ndaki deniz trafiği durma noktasına getirilmiştir.[26] Bu tercih, askerî tahribatın daha seçici fakat siyasi ve ekonomik etkisi daha yüksek araçlarla telafi edilmesi olarak yorumlanmış, Körfez'in çatışmanın dışında kalan güvenli bir çevre olmaktan çıktığı kaydedilmiştir.[27] İran'ın resmî haber ajansı IRNA'nın Eylül 2026'da "aktif caydırıcılık" adıyla duyurduğu ve tehdit gerçekleşmeden harekete geçilmesini öngören doktrin de aynı arayışın devamı niteliğindedir.[28]

Bu stratejinin bedeli ise 7 Ekim öncesinin en değerli diplomatik kazanımıyla ödenmiştir. Körfez'in iki yakası arasındaki yakınlaşma ağır hasar almıştır. BAE Tahran'daki büyükelçiliğini kapatmış, Katar ve Suudi Arabistan İranlı askerî ataşeleri sınır dışı etmiş, Riyad saldırıların 2023 Pekin mutabakatını ihlal ettiğini ve Tahran'a duyu-

---

[25] Serhan Afacan, "Why Is Iran at a Crossroads?", *Iran at a Crossroads: From Confrontation to Strategic Reassessment* içinde (Ankara: İRAM Rapor, 12 ,(2025.

[26] "U.S. Conflict with Iran (R48887)", Congressional Research Service, 26 Mart 2026, https://www.everycrsreport.com/changes/2026-03-26_R48887_de993fa1b70f2604d3f96612a7a49621e441404a__2026-09-18_R48887_e1583c5d572e84830b597b2843d979be4b95ae57.html (erişim 11 Ekim 2026).

[27] Emine Gözde Toprak, Rahim Farzam ve Çağatay Balcı, "ABD/İsrail-İran Savaşının Üç Haftası: Süreç ve Etkileri", *İRAM | Analiz,* Mart 2026, https://iramcenter.org/uploads/files/analiz_savasin_uc_haftasi.pdf (erişim 11 Ekim 2026).

[28] "Iran on Path of Active Deterrence: A New Defense Doctrine with New Tools", *IRNA,* 7 Eylül 2026; Ahmet Dursun, Baybars Can ve Rania Abushamala, "Iran Shifting Military Doctrine toward Preemptive Attack: Army Spokesman", *Anadolu Ajansı,* 4 Eylül 2026.

lan güvenin yıkıldığını açıklamıştır.[29] BM Güvenlik Konseyi'nin saldırıları kınayan 2817 sayılı kararında Çin ve Rusya'nın çekimser kalmakla yetinmesi, Tahran'ın büyük güç ortaklarından alabileceği desteğin sınırlarını göstermiştir.[30]

Körfez ülkelerini tek bir kalıba dökmek yine de yanıltıcıdır. Umman ve Katar arabuluculuk çabalarını sürdürmüş, Suudi Arabistan'ın Mayıs'ta ABD'nin Hürmüz'e yönelik bir harekâtı için topraklarını ve hava sahasını kullandırmadığı bildirilmiş, BAE ise daha sert bir çizgi izlemiştir.[31] Suudi Arabistan-İran ilişkisinin yeniden toparlanması ihtimal dışı değildir ancak bu süreç 2023'teki zeminden değil füze saldırılarının hatırasını taşıyan daha dar ve kırılgan bir zeminden başlayacaktır.

Körfez'in ABD'den koptuğunu söylemek de aynı ölçüde yanlıştır. Bölge ülkeleri güvenlikleri bakımından hâlâ büyük ölçüde Washington'a bağımlıdır. Bu nedenle ABD ile bağlarını korumakta, bir yandan da farklı güvenlik düzenlemelerine eklemlenmektedir. Bunlardan ilki, İsrail'le normalleşmeyi sürdüren BAE ve Bahreyn'in yer aldığı ve Trump'ın Mayıs 2026'da bölge ülkelerini topluca katılmaya çağırdığı İbrahim sütunudur. Riyad bu çağrıya mesafeli durmuş, Filistin devleti şartını korumuştur.[32] İkincisi, 7 Ağustos 2026'da Suudi Arabistan, Türkiye ve Pakistan arasında imzalanan ve taraflardan birine yönelik silahlı saldırıyı hepsine yapılmış sayan Mekke Ortak Savunma Anlaşması'dır.[33] Bu iki sütun, önümüzdeki dönemde Ortadoğu'nun iki ana fay hattını temsil etmeye aday, birbirinden farklı iki bölgesel düzen tasavvurunun ürünüdür. Stratejik öncelikleri ve vizyonları bakımından birbirinden hayli uzak olan bu iki yapının ortak paydası İran'ın geleneksel dış politika anlayışını devam ettirmesi halinde ikisinde de yer almayacak olmasıdır. Devlet dışı ortakları arasında etkinliğini koruyan başlıca aktörün Husiler olduğu Tahran yönetimi, devlet düzeyinde 7 Ekim öncesine kıyasla daha yalnız bir görünüm arz etmektedir.

---

[29] "Saudi Arabia Expels Iran Military Attache, Four Embassy Staff", *Al Jazeera,* 21 Mart 2026; "Saudi Arabia Orders Iranian Military Attache and Embassy Staff to Leave", *The National,* 22 Mart 2026; "Saudi Arabia Gives Iranian Military Attache and Four Other Embassy Staffers 24 Hours to Leave Country", *Bernama-Anadolu,* 22 Mart 2026.

[30] "U.S. Conflict with Iran (R48887)", 26 Mart 2026.

[31] "U.S. Conflict with Iran (R48887)", 18 Eylül 2026; Barak Ravid, "Trump Asked Muslim Leaders to Join Abraham Accords after Iran War Ends", *Axios,* 24 Mayıs 2026.

[32] Ravid, "Trump Asked Muslim Leaders to Join Abraham Accords after Iran War Ends".

[33] "Saudi Arabia, Turkey and Pakistan Sign a Key Defense Agreement", *Ahram Online,* 7 Ağustos 2026; *Makkah Joint Defence Agreement,* GlobalSecurity.org, https://www.globalsecurity.org/military/world/int/makkah.htm (erişim 11 Ekim 2026).

Nükleer Dosya ve Bölgesel Caydırıcılık

İran'ın nükleer politikası aynı caydırıcılık sorununun bir parçasıdır. Tahran yönetimi yıllarca, silah üretmeksizin üretebilecek durumda olmanın, yani eşik devleti statüsünün kendi başına caydırıcılık sağlayacağı varsayımıyla hareket etmiştir. Haziran 2025'teki on iki günlük çatışma ile 2026'daki 40 günlük savaş bu varsayımı geçersiz kılmıştır. Nükleer tesislere yönelik saldırılar İran'ın nükleer kapasitesine önemli zarar vermiş ve kısa sürede nükleer silah geliştirebilme imkânına ilişkin belirsizliği artırmıştır. Bu gelişmeler İran'ın eşik devlet statüsünün sürdürülebilirliğini de tartışmaya açmıştır.[34]

Programdan geriye kalan en önemli unsur, yüzde 60 oranında zenginleştirilmiş yaklaşık 400 kilogramlık uranyum stokudur. Tahran yönetimi, söz konusu stokun ve tesislerin akıbetine ilişkin olarak Washington ve Tel Aviv'in hesaplarını etkilemeyi amaçlayan bir stratejik belirsizlik siyaseti benimsemiştir. Bu siyasetin uzun vadeli bir caydırıcılık üretmesinin önünde üç temel engel bulunduğu ileri sürülebilir. Birincisi, eşik statüsünün önleyici saldırıları engellemediği tecrübeyle sabittir. İkincisi, İsrail istihbaratının programa ve karar alma süreçlerine nüfuzu belirsizliğin inandırıcılığını zayıflatmaktadır. Üçüncüsü, ABD ve İsrail'in yoğun gözetiminin sürmesi beklenmektedir. Nükleer bilim insanlarının suikastlarla kaybedilmesi, silahlandırma altyapısının tahrip edilmesi ve balistik füze kabiliyetindeki gerileme bu engelleri daha da ağırlaştırmaktadır.[35] 2026 savaşı bu engellerin ilkini bir kez daha doğrulamıştır.

Belirsizlik o tarihten itibaren derinleşmiştir. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (UAEA) 28 Şubat 2026'dan bu yana İran'da doğrulama faaliyeti yürütememektedir. En son Haziran 2025'te 440,9 kilogram olarak kaydettiği yüzde 60'lık stokun güncel miktarı, bileşimi ve yeri hakkında bilgi verememektedir.[36] Haziran 2026 mutabakat zaptında İran nükleer silah edinmeyeceğini ve geliştirmeyeceğini yeniden teyit etmiş, zenginleştirme faaliyeti ile stokun akıbeti müzakereye bırakılmıştı.[37] Zaptın geçerliliğini yitirmesinin ardından İran Atom Enerjisi Kurumu Başkanı Muhammed İslami, Ekim 2026 başında ülkesinin zenginleştirmeden vazgeçmeyeceğini ve stokunu teslim etmeyeceğini açıklamıştır.[38]

---

[34] Toprak, "Will Iran's Nuclear Policy Shift After the Israeli and U.S. Attacks?", 48.

[35] Toprak, "Will Iran's Nuclear Policy Shift After the Israeli and U.S. Attacks?", 48.

[36] David Albright vd., *Analysis of IAEA Iran Verification and Monitoring and NPT Safeguards Reports — June 2026,* Institute for Science and International Security, 9 Haziran 2026, https://isis-online.org/isis-reports/analysis-of-iaea-iran-verification-and-monitoring-and-npt-safeguards-reports-june-2026 (erişim 11 Ekim 2026).

[37] "U.S. Conflict with Iran (R48887)", 18 Eylül 2026.

[38] Ulviyya Poladova, "Iran Refuses to Halt Uranium Enrichment or Hand over Stockpiles", *Azernews,* 9 Ekim 2026.

Bu aşamada belirleyici olan teknik kapasiteden ziyade siyasi iradedir. Saldırılar İran'ı teknik bakımdan nükleer silahtan uzaklaştırmış olmakla birlikte, bu yöndeki siyasi iradeyi güçlendirmiş olabilir. Nitekim Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'ndan (NPT) çekilme fikrinin, on iki günlük çatışmanın ardından güvenlik elitlerinin dar çevresinden çıkarak ana akım siyasi tartışmaya taşındığı gözlemlenmiştir.[39] Nükleer silahı dinen yasaklayan Devrim Rehberi'nin öldürülmesi, yerine seçilen Mücteba Hamenei'nin kamuoyu önüne çıkmaması ve karar alma sürecinin güvenlik bürokrasisinde yoğunlaşması,[40] bu tartışmanın hangi aktörlerce sonuçlandırılacağını belirsiz kılmaktadır. Her iki seçenek de maliyetlidir. Silaha yönelik hızlı bir hamle daha ağır saldırıları davet edecek, belirsizlikte ısrar ise giderek azalan bir getiri sağlayacaktır.

İran'ın İsrail'i Dengeleme Arayışları

7 Ekim'den sonra İran ile İsrail arasındaki gölge savaşın yazılı olmayan angajman kuralları aşılmış, taraflar sıcak savaşa geçmiştir. İsrail son üç yılda Gazze, Lübnan, Suriye, Yemen, Katar ve İran'da kuvvet kullanmış olup Lübnan topraklarının yaklaşık yüzde 5'ini işgal etmiştir.[41] ABD istihbarat topluluğunun Mart 2026 tarihli tehdit değerlendirmesi, İsrail liderlerinin bölgesel hasımlarını caydırmak üzere proaktif ve zaman zaman kışkırtıcı askerî eylemlere devam etmesini muhtemel görmektedir.[42] Kuvvet kullanımını merkeze alan bu dış politika anlayışının nerede duracağı bölgenin geleceği bakımından en fazla sonuç doğuracak sorulardan biridir.

Tahran yönetiminin İsrail'i dengelemek için başvurabileceği yollar sınırlıdır ve her biri belirli bir kısıtla karşı karşıyadır. Diplomasi kanalı, 2025 baharında ve 2026 başında müzakereler sürerken gerçekleşen saldırıların yarattığı güvensizlik nedeniyle;[43] caydırma seçeneği ise konvansiyonel güç dengesizliği nedeniyle zayıflamıştır. Birinci yol Washington kanalıdır. İran'daki reformcu ve ılımlı çevreler 2025'ten itibaren İsrail'in ABD ile yürütülecek diplomasi aracılığıyla sınırlandırılması fikrini savunmaktadır.[44]

---

[39] Rahim Farzam, "How Is the Iran-Israel Conflict Shaping Iran's Internal Debates?", *Iran at a Crossroads: From Confrontation to Strategic Reassessment* içinde (Ankara: İRAM Rapor, 21 ,(2025.

[40] "U.S. Conflict with Iran (R48887)", 18 Eylül 2026; Toprak, Farzam ve Balcı, "ABD/İsrail-İran Savaşının Üç Haftası", *İRAM | Analiz.*

[41] "U.S. Conflict with Iran (R48887)", 18 Eylül 2026.

[42] "US Intel Assessment: Iran War Likely to Reshape the Region", *Iran International,* 18 Mart 2026.

[43] "U.S. Conflict with Iran (R48887)", 18 Eylül 2026.

[44] Farzam, "How Is the Iran-Israel Conflict Shaping Iran's Internal Debates?", 18.

İkinci yol, maliyet üretmek suretiyle caydırıcılık sağlamaktır. Balistik füze üretiminin yeraltı tesislerinde yeniden başlaması[45] ve önleyici harekât doktrininin ilan edilmesi bu yöndeki adımlardır. Bununla birlikte İran'ın konvansiyonel askerî kapasite bakımından ABD ve İsrail karşısındaki belirgin yetersizliği bu yolun etkisini de sınırlı kılmaktadır. İran'ın ABD'ye ve bölge ülkelerine yüklediği maliyetin İsrail'in askerî davranışını değiştirmeye yetip yetmeyeceği ise yanıtı henüz verilmemiş temel sorudur.

Dolayısıyla İsrail'in İran'a yönelik saldırılarının hangi koşullarda son bulacağı sorusunun yanıtı Tahran'ın askerî kapasitesinden ziyade Washington'un müttefikinin kuvvet kullanımına sınır koyma yönündeki siyasi iradesinde aranmalıdır.

Sonuç

Üç yılın bilançosu tek yönlü değildir. 7 Ekim'in ilk aylarında İran'ın hanesine kazanç olarak yazılan gelişmelerin önemli bir bölümü zamanla tersine dönmüştür. Direniş ekseninin caydırıcılık kapasitesi zayıflamış, nükleer eşik statüsünün sağladığı güvenlik beklentisi sarsılmış, ABD'nin bölgedeki askerî varlığı artmış ve Körfez ülkeleriyle yürütülen yakınlaşma ciddi zarar görmüştür. Buna karşılık İslam Cumhuriyeti, liderini ve komuta kademesinin önemli bir bölümünü yitirdiği iki savaşın ardından varlığını sürdürmektedir.

Ne var ki varlığını sürdürmek, bölgesel konumu korumakla eş anlamlı değildir. İran'ın elinde kalan araçlar hasımlarına maliyet yüklemeye elverişlidir fakat yeni ortaklıklar kurmaya ya da bölgesel düzenin kurallarını belirlemeye yetmemektedir. Bölgesel düzenin kurucu aktörlerinden biri olma iddiasındaki İran, bu yönüyle kendi düzen tasavvurunu hayata geçirebilen değil yalnızca başkalarının kurmak istediği düzeni aksatabilen bir aktör konumuna gerilemiştir. Bu konum Tahran yönetimine müzakerelerde pazarlık payı sağlamaktadır. Buna karşılık İran'ın savaş sonrasına ilişkin bölgesel düzenlemelerdeki etkisini yitirmesi muhtemeldir. Bunun iki nedeni vardır. İlki, Tahran yönetiminin önceliğini bir süre içe dönük toparlanmaya ve sistemin yeniden yapılandırılmasına vermek zorunda kalacak olmasıdır. İkincisi, bölgedeki yıkıcı hamlelerinin komşu ülkelerde bıraktığı güvensizliktir.

Saldırının yeniden uluslararası gündeme taşıdığı Filistin meselesi ise Gazze'de 70 binin üzerinde can kaybına rağmen[46] bir çözüme yaklaşmış değildir. 7 Ekim'in hareke-

---

[45] "U.S. Conflict with Iran (R48887)", 18 Eylül 2026.

[46] *The Middle East, including the Palestinian Question: January 2026 Monthly Forecast,* Security Council Report, 30 Aralık 2025, https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2026-01/the-middle-east-including-the-palestinian-question-23.php (erişim 11 Ekim 2026).

te geçirdiği fay hatları da durulmamıştır. Gazze, Lübnan, Yemen ve Körfez'deki gerilimler eşzamanlı biçimde bölgeyi etkilemeyi sürdürmektedir. Mevcut tablo, kalıcı bir çözümden ya da topyekûn bir savaştan çok, aralıklarla yeniden alevlenen düşük yoğunluklu bir çatışma düzeninin uzayabileceğine işaret etmektedir.[47] Bu düzenin ne kadar süreceğini, tarafların çatışmanın ekonomik, askerî ve siyasi maliyetine ne ölçüde katlanabileceği belirleyecektir.

Yeni statükonun biçimini dört değişken belirleyecektir: ABD-İran savaşının hangi koşullarda sona ereceği, Washington'un savaş sonrasında bölgede ne ölçüde kalacağı, İbrahim ve Mekke sütunlarının birbirine ve İran'a göre nasıl konumlanacağı ve Tahran yönetiminin nükleer dosyada vereceği karar. Bu değişkenlerin hiçbiri bugün için sabit değildir. Kesinlik taşıyan çıkarım, 7 Ekim öncesinin "sakin" Ortadoğu'suna dönüşün mümkün olmadığı ve İran'ın yeni düzendeki yerini devlet dışı müttefiklerinden çok komşu devletlerle ilişkisinin belirleyeceğidir. Bu ilişkinin onarılıp onarılamayacağı ise Tahran yönetiminin caydırıcılığı komşularına maliyet yükleyerek mi yoksa onlarla asgari bir güvenlik mutabakatı kurarak mı arayacağına bağlı olacaktır.

[47] "U.S. Conflict with Iran (R48887)", 18 Eylül 2026; Ramani, *The Middle East in Turmoil*, 9.

Kaynakça

Afacan, Serhan. "Why Is Iran at a Crossroads?" *Iran at a Crossroads: From Confrontation to Strategic Reassessment* içinde, 9-14. Ankara: İRAM Rapor, 2025.

Albright, David, Sarah Burkhard, Spencer Faragasso ve Andrea Stricker. *Analysis of IAEA Iran Verification and Monitoring and NPT Safeguards Reports — June 2026.* Institute for Science and International Security, 9 Haziran 2026. https://isis-online.org/isis-reports/analysis-of-iaea-iran-verification-and-monitoring-and-npt-safeguards-reports-june-2026.

Alnuaimi, Amna. "October 7, 3 Years On: Can Gaza Ceasefire Pave the Way for Lasting Middle East Peace?" *Khaleej Times,* 7 Ekim 2026.

Alterman, Jon ve Mohammad Ali Shabani. *Mohammad Ali Shabani: Iran After October 7.* Center for Strategic and International Studies, 12 Kasım 2024. https://www.csis.org/analysis/mohammad-ali-shabani-iran-after-october-7.

Bajoghli, Narges ve Vali Nasr. "How the War in Gaza Revived the Axis of Resistance". *Foreign Affairs,* 17 Ocak 2024.

Clinton, Hillary. "America's Pacific Century". *Foreign Policy,* 11 Ekim 2011.

Congressional Research Service. "U.S. Conflict with Iran (R48887)". 26 Mart 2026. https://www.everycrsreport.com/changes/2026-03-26_R48887_de993fa1b70f2604d3f96612a7a49621e441404a__2026-09-18_R48887_e1583c5d572e84830b597b2843d979be4b95ae57.html.

Congressional Research Service. "U.S. Conflict with Iran (R48887)". 18 Eylül 2026. https://www.everycrsreport.com/reports/R48887.html.

Dursun, Ahmet, Baybars Can ve Rania Abushamala. "Iran Shifting Military Doctrine toward Preemptive Attack: Army Spokesman". *Anadolu Ajansı,* 4 Eylül 2026.

Farzam, Rahim. "How Is the Iran-Israel Conflict Shaping Iran's Internal Debates?" *Iran at a Crossroads: From Confrontation to Strategic Reassessment* içinde, 15-24. Ankara: İRAM Rapor, 2025.

Harutyunyan, Lilit. "The Abraham Accords and Normalization between Arab Countries and Israel: The Impact of the Gaza-Israeli War of 2023". *The Journal for Interdisciplinary Middle Eastern Studies* 11, no. 1 (2025): 103-134.

"Iran on Path of Active Deterrence: A New Defense Doctrine with New Tools". *IRNA,* 7 Eylül 2026.

"Iran's Khamenei Says Tehran Was Not behind Hamas Attack on Israel". *Reuters,* 10 Ekim 2023.

Krieg, Andreas. "The War in Gaza, the Decline of US Leadership and the Emergence of a Networked Regional Order". *Mediterranean Politics* 30, no. 4 (2025): 892-901.

Makkah Joint Defence Agreement. GlobalSecurity.org. https://www.globalsecurity.org/military/world/int/makkah.htm.

The Middle East, including the Palestinian Question: January 2026 Monthly Forecast. Security Council Report, 30 Aralık 2025. https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2026-01/the-middle-east-including-the-palestinian-question-23.php.

Pilkington, Aaron. "The Israel-Hamas War: No Matter Who Loses, Iran Wins". *The Conversation,* 8 Ekim 2023.

Poladova, Ulviyya. "Iran Refuses to Halt Uranium Enrichment or Hand over Stockpiles". *Azernews,* 9 Ekim 2026.

Ramani, Samuel. *The Middle East in Turmoil: How the October 7 Attacks Transformed the MENA Regional System.* Tunus: Konrad-Adenauer-Stiftung, Mediterranean Dialogue Series no. 43, 2025.

Ravid, Barak. "Trump Asked Muslim Leaders to Join Abraham Accords after Iran War Ends". *Axios,* 24 Mayıs 2026.

Saeed, Seevan. "The Crises in the Middle East: Reshaping the Region's Geopolitical Landscape and Altering the Global Order". *Asian Review of Political Economy* 4, no. 1 (2025): 1-14.

"Saudi Arabia Expels Iran Military Attache, Four Embassy Staff". *Al Jazeera,* 21 Mart 2026.

"Saudi Arabia Gives Iranian Military Attache and Four Other Embassy Staffers 24 Hours to Leave Country". *Bernama-Anadolu,* 22 Mart 2026.

"Saudi Arabia Orders Iranian Military Attache and Embassy Staff to Leave". *The National,* 22 Mart 2026.

"Saudi Arabia, Turkey and Pakistan Sign a Key Defense Agreement". *Ahram Online,* 7 Ağustos 2026.

Toprak, Emine Gözde. "Will Iran's Nuclear Policy Shift After the Israeli and U.S. Attacks?" *Iran at a Crossroads: From Confrontation to Strategic Reassessment* içinde, 35-49. Ankara: İRAM Rapor, 2025.

Toprak, Emine Gözde, Rahim Farzam ve Çağatay Balcı. "ABD/İsrail-İran Savaşının Üç Haftası: Süreç ve Etkileri". *İRAM | Analiz,* Mart 2026. https://iramcenter.org/uploads/files/analiz_savasin_uc_haftasi.pdf.

"US Intel Assessment: Iran War Likely to Reshape the Region". *Iran International,* 18 Mart 2026.

Zaoui, Rabah ve Hocine Bousalah. "From Strategic Shock to Geopolitical Realignment: The Regional and International Implications of Operation Al-Aqsa Flood". *Journal of Islamicjerusalem Studies* 26, no. 1 (2026): 31-54.

DİRENİŞ EKSENİNDE ÜÇ YILLIK DÖNÜŞÜM

Çağatay Balcı
Dr., İRAM Araştırmacısı

Giriş

7 Ekim 2023'te başlayan bölgesel çatışmalar, Ekim 2026 itibarıyla üçüncü yılını geride bırakırken İran'ın bölgesel stratejisinin dayandığı askerî ve siyasi araçları köklü biçimde sınamıştır. Hizbullah'ın 2024'te komuta kademesinde yaşadığı ağır kayıplar, Aralık 2024'te Esed rejiminin devrilmesi, Haziran 2025'teki on iki günlük çatışma ve 28 Şubat 2026'da Devrim Rehberi Ali Hamenei'nin öldürülmesiyle başlayan ABD-İsrail saldırıları, bu sürecin başlıca dönüm noktalarını oluşturmuştur.[48] Bu gelişmeler, tehditlerin İran sınırlarının ötesinde karşılanmasını esas alan ileri savunma doktrinini giderek aşındırmış, Ekim 2024 ve Haziran 2025'te İran topraklarının doğrudan hedef alınması ise doktrinin temel varsayımlarını ciddi biçimde tartışmaya açmıştır.

[48] The Soufan Center, "The Region Still in Crisis Three Years after the October 7 Attack", IntelBrief, 5 Ekim 2026, https://thesoufancenter.org/intelbrief-2026-october-5/ (erişim 5 Ekim 2026).

Bununla birlikte ortaya çıkan tablo, "direniş ekseni"nin bütünüyle çöktüğü şeklinde yorumlanamaz. Bazı cephelerde ağır kayıplar ve nüfuz kaybı yaşanırken diğerlerinin stratejik öneminin artması, eksenin topyekûn bir çöküşten ziyade kapsamlı bir dönüşüm sürecinden geçtiğine işaret etmektedir.

Direniş Ekseninin Yapısal ve Stratejik Dönüşümü

İran'ın oluşturduğu müttefik ağının iki temel işlevi bulunmaktadır. Bunlardan ilki caydırıcılıktır. İran'a yönelik bir saldırının İsrail'in kuzey sınırında, Irak'taki Amerikan üslerinde ve Körfez'deki deniz yollarında karşılık bulabileceği tehdidi, Tahran'ın konvansiyonel askerî kapasitesindeki zafiyetleri telafi etmeye yönelik başlıca araçlardan biri olmuştur.[49] İkinci işlev ise nüfuz üretimidir. Lübnan ve Irak'ta silahlı yapılar aracılığıyla merkezî devlet kurumlarının yanında faaliyet gösteren paralel güç ve nüfuz alanları oluşturulmuştur.[50] İran Anayasası'nın 154. maddesinde mustazafların müstekbirlere karşı mücadelesinin desteklenmesi devletin görevleri arasında sayılmaktadır.[51] Bu anayasal dayanak ve müttefik ağının İran'ın bölgesel stratejisindeki yeri dikkate alındığında, rejimin niteliği değişmedikçe Tahran'ın direniş ekseninden bütünüyle vazgeçmesi olası görünmemektedir. Dolayısıyla tartışmanın odağında eksenin varlığından ziyade gelecekte nasıl bir yapıya dönüşeceği bulunmaktadır.

Haziran 2025'te İsrail saldırılarına maruz kalan İran'ın büyük ölçüde kendi askerî kapasitesiyle karşılık vermesi ve müttefik grupların çatışmaya doğrudan katılmaması, vekil aktörlere dayalı caydırıcılığın sınırlarını ortaya koymuştur.[52] Şubat 2026'da başlayan savaşta ise eksen daha aktif biçimde devreye girmiş ve ilk beş günde Iraklı gruplar tarafından günde ortalama 28 saldırı üstlenilmiştir.[53] Bununla birlikte müttefiklerin çatışmaya katılımı, tek merkezden yönetilen eş zamanlı bir harekât şeklinde değil, farklı zamanlarda ve aşamalı biçimde gerçekleşmiştir. Hizbullah'ın katılımı

---

[49] Afshon Ostovar, "The Grand Strategy of Militant Clients: Iran's Way of War", Security Studies, 28(1), 2019, s. 159-188.

[50] Renad Mansour, Hayder Al-Shakeri ve Haid Haid, The Shape-Shifting 'Axis of Resistance': How Iran and Its Networks Adapt to External Pressures, Chatham House, Mart 2025, https://doi.org/10.55317/9781784136369 (erişim 3 Eylül 2026).

[51] İran İslam Cumhuriyeti Anayasası, md. 154.

[52] Institute for National Security Studies ve Israel Policy Forum, Fracturing the Axis: Degrading and Disrupting Iran's Proxy Network, 11 Eylül 2025, https://www.inss.org.il/publication/fracturing-the-axis/ (erişim 1 Eylül 2026).

[53] Michael Knights, Alex Almeida ve Crispin Smith, "Standing With Iran: The Integrated Combat Performance of Iraqi Militias During Operation Epic Fury", CTC Sentinel, Haziran 2026, https://ctc.westpoint.edu/wp-content/uploads/2026/06/CTC-SENTINEL-062026_cover-article.pdf (erişim 8 Eylül 2026).

askerî etkisi sınırlı birkaç roket saldırısıyla başlamış, Naim Kasım'ın Tahran tarafından ikna edilmesi yaklaşık iki gün sürmüş,[54] Husilerin saldırılarını belirgin biçimde artırması ise kendi topraklarına yönelik bir saldırının ardından gerçekleşmiştir. Bu tablo, "cephelerin birliği" anlayışının ortak bir harekât planından ziyade, farklı önceliklere ve karar alma süreçlerine sahip aktörlerin faaliyetlerini bir araya getiren gevşek bir koordinasyon çerçevesi olarak işlediğine işaret etmektedir. Savaşın seyrinde müttefik cephelerin faaliyetlerinden çok, Hürmüz Boğazı'nın kapatılması ve Körfez'deki enerji altyapısına yönelik saldırılar gibi İran'ın doğrudan kullanabildiği araçların belirleyici olması da bu dönüşümü görünür kılmıştır. Böylece tehditleri İran sınırlarının ötesinde karşılamayı amaçlayan ileri savunma doktrininin, savaşın İran topraklarına taşınmasını önlemekte yetersiz kaldığı anlaşılmıştır.[55]

Ortaya çıkan yapı, 2023 öncesindeki merkez-çevre modelinden üç bakımdan ayrılmaktadır. İlki direniş ekseninin caydırıcılıktaki belirleyici rolü zayıflamış ve müttefik ağının işlevi İran'ın doğrudan askerî kapasitesini tamamlayan bir konuma doğru kaymıştır. İkincisi, cepheler arasındaki stratejik ağırlık dağılımı değişmiş, İran'a coğrafi olarak en uzak ve diğer unsurlara kıyasla daha az yıpranmış olan Yemen cephesi öne çıkmıştır. Üçüncüsü ise artan baskılar ve merkezî koordinasyon kapasitesindeki zayıflama, müttefik grupların kendi öncelikleri doğrultusunda hareket etme alanını genişletmiştir. Kasım Süleymani'nin ölümünün ardından koordinasyon kapasitesi zaten zayıflamış olan ağ, giderek daha özerk hareket eden unsurlardan oluşan gevşek bir yapıya dönüşmektedir.[56] İran'da yayımlanan değerlendirmelerde de eksen, merkezî denetimin sınırlı olduğu, esnek ve kendisini yeniden üretebilen bir ağ olarak tanımlanmaktadır.[57] Hasan Nasrallah ve Ali Hamenei'nin öldürülmesiyle kurucu kuşağın önemli isimlerinin kaybedilmesi, cepheler arasındaki eşgüdümü destekleyen kişisel ilişkileri de zayıflatmıştır. Tahran'da bazı çevreler doğrudan caydırıcılığa ağırlık verilmesini savunurken sertlik yanlıları müttefik ağının yeniden inşasını ge-

---

[54] Raz Zimmt, "Between Tehran and Beirut: Iran's Growing Commitment to Hezbollah", INSS Insight, No. 2151, 9 Haziran 2026, https://www.inss.org.il/publication/iran-hezbollah/ (erişim 5 Eylül 2026).

[55] Sanam Vakil, "How Iran's 'Forward Defence' Became a Strategic Boomerang", The World Today, Chatham House, 16 Mart 2026, https://www.chathamhouse.org/publications/the-world-today/2026-03/how-irans-forward-defence-became-strategic-boomerang (erişim 2 Eylül 2026).

[56] Veena Ali-Khan ve Thanassis Cambanis, "Down but Not Out: Reassessing the Axis of Resistance", Century International, 19 Mart 2025, https://tcf.org/content/report/down-but-not-out-reassessing-the-axis-of-resistance/ (erişim 4 Eylül 2026).

[57] "محور مقاومت» چگونه پس از پنج ماه جنگ دوباره خود را بازسازی کرد؟»", Cemaran, 2026, https://www.jamaran.news (haber no: 1722518) (erişim 14 Eylül 2026).

rekli görmektedir.[58] Nitekim Haziran 2026'da Devrim Muhafızları eğitmenlerinin Irak, Lübnan ve Yemen'e gönderilmesi Tahran'ın savaş koşullarına rağmen ağı yeniden yapılandırma çabasını sürdürdüğüne işaret etmektedir.[59]

Hizbullah ve Lübnan Cephesi

Hizbullah, direniş ekseninin kurucu modeli ve İran'ın İsrail'e karşı genişletilmiş caydırıcılık stratejisinin temel unsurlarından biri olmuştur. Örgütün 2023 öncesinde yaklaşık 130.000 olarak tahmin edilen roket ve füze envanterinin[60] Ağustos 2026 itibarıyla 15.000'in altına, düzenli savaşçı sayısının ise 40.000'in altına gerilediği belirtilmektedir. Hizbullah'ın yüksek maliyetli stratejik silah sistemlerinden ziyade düşük maliyetli, kolay temin edilebilir ve dağınık biçimde kullanılabilen askerî kapasitelere, merkezî komuta zincirinin kesintiye uğraması durumunda da faaliyet gösterebilecek küçük birliklere yöneldiği değerlendirilmektedir.[61] Bu dönüşüm, örgütün ortadan kalkmasından ziyade değişen koşullara uyum sağlama çabasını yansıtmaktadır. Ancak yeniden yapılanmanın niteliği, Hizbullah'ın İran adına stratejik caydırıcılık üretme kapasitesinin zayıfladığına işaret etmektedir.

Lübnan cephesindeki gelişmeler, İran ile Hizbullah arasındaki ilişkinin niteliğinde de bir değişim yaşandığını düşündürmektedir. 2 Mart-25 Haziran döneminde Lübnan'da 4.230 kişi hayatını kaybetmiş, İsrail ordusu Mavi Hat'ın on kilometre kuzeyine kadar ilerlemiş ve Lübnan hükümeti Hizbullah'ın askerî faaliyetlerini yasaklamıştır.[62] Bu süreçte Tahran, ateşkesin Lübnan'ı da kapsaması konusunda ısrar etmiş, 7 Haziran'da Beyrut'a düzenlenen bir İsrail saldırısının ardından İran, kuzey İsrail'e füze saldırısı gerçekleştirmiştir.[63] Bu gelişmeler, 2023 öncesinde İran'ın gü-

---

[58] The Soufan Center, "The Region Still in Crisis Three Years after the October 7 Attack", IntelBrief, 5 Ekim 2026, https://thesoufancenter.org/intelbrief-2026-october-5/ (erişim 5 Ekim 2026).

[59] The Soufan Center, "What is the Status of Iran's 'Axis of Resistance'?", IntelBrief, 25 Eylül 2026, https://thesoufancenter.org/intelbrief-2026-september-25/ (erişim 28 Eylül 2026).

[60] Shaan Shaikh ve Ian Williams, "Hezbollah's Missiles and Rockets", CSIS Briefs, Center for Strategic and International Studies, Temmuz 2018.

[61] Alma Research and Education Center, "Hezbollah – Situation Assessment: From a Large-Scale Terrorist Army to a Persistent Dispersed Threat", Ağustos 2026, https://israel-alma.org/hezbollah-situation-assessment-from-a-large-scale-terrorist-army-to-a-persistent-dispersed-threat/ (erişim 10 Eylül 2026).

[62] Security Council Report, "Lebanon: July 2026 Monthly Forecast", 1 Temmuz 2026, https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2026-07/lebanon-39.php (erişim 7 Eylül 2026).

[63] Raz Zimmt, "Between Tehran and Beirut: Iran's Growing Commitment to Hezbollah", INSS Insight, No. 2151, 9 Haziran 2026, https://www.inss.org.il/publication/iran-hezbollah/ (erişim 5 Eylül 2026).

venliğine katkıda bulunması beklenen Hizbullah'ın, 2026'da Tahran açısından korunması için ilave maliyetler üstlenilen bir müttefike dönüştüğünü göstermektedir. İttifak kuramı açısından bakıldığında İran, müttefikinin çatışmasına sürüklenme (*entrapment*) riski ile müttefikini terk etmiş görünmenin (*abandonment*) yaratacağı güvenilirlik kaybı arasında bir ikilemle karşı karşıya kalmıştır.[64] Tahran'ın tutumu, Hizbullah'a desteğin azaltılmasının direniş ekseninin bütünü üzerindeki olası sonuçlarından kaçınmak amacıyla çatışmaya daha fazla dâhil olmanın maliyetlerini göze aldığını düşündürmektedir.

Lübnan cephesi, İran açısından caydırıcılık işlevinin zayıfladığı, buna karşılık direniş ekseninin siyasi güvenilirliğinin giderek daha fazla sınandığı bir alan hâline gelmiştir. Haziran 2026'daki çerçeve anlaşmasında İsrail'in çekilmesinin Hizbullah'ın silahsızlandırılması şartına bağlanması Naim Kasım tarafından reddedilmiş,[65] Ekim ayında ise silahların devletin kontrolünde toplanması meselesinin Lübnan içindeki mutabakat çerçevesinde görüşülebileceği, ancak İsrail'in çekilmesi karşılığında taviz verilmeyeceği açıklanmıştır.[66] Hizbullah'ın silahlı kapasitesini varlığının temel güvencelerinden biri olarak görmesi ve İsrail'in devam eden saldırılarının örgütün direniş söylemini beslemesi, silahsızlanma sürecinin önündeki yapısal engeller arasında yer almaktadır. Hizbullah'ın bütünüyle ortadan kalkması söz konusu görünmemekle birlikte, İran'ın örgütün yeniden inşa ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanması, Hizbullah'ın Şii toplumsal tabanına sunduğu hizmetleri sürdürme kapasitesini de baskı altına almakta ve Lübnan'daki paralel iktidar yapısının maddi temellerini zayıflatmaktadır.

İran'ın Irak ve Suriye'de Değişen Konumu

Suriye, son üç yılda İran'ın bölgesel stratejisi açısından en ağır kayıplardan birinin yaşandığı cephe olmuştur. Esed rejiminin devrilmesiyle Hizbullah'a uzanan güvenli kara koridoru ortadan kalkmış, İran'ın Suriye üzerinden sürdürdüğü lojistik faaliyetler büyük ölçüde gayriresmi bağlantılara ve sınır geçişlerine dayanan kaçakçılık ağlarına bağımlı hâle gelmiştir. Temmuz 2026'da ele geçirilen ve arkasında İran destekli Iraklı grupların bulunduğu bildirilen füze sevkiyatı, bu ağların faaliyetlerini sürdürdüğünü

---

[64] Glenn H. Snyder, "The Security Dilemma in Alliance Politics", World Politics, 36(4), 1984, s. 461-495.

[65] "Israel-Lebanon Deal Ties Ceasefire to Hezbollah Disarmament: Will It Work?", Al Jazeera, 27 Haziran 2026, https://www.aljazeera.com/features/2026/6/27/israel-lebanon-deal-ties-ceasefire-to-hezbollah-disarmament-will-it-work (erişim 9 Eylül 2026).

[66] "نعيم قاسم: لن نقدم تنازلات مقابل انسحاب إسرائيل ومستعدون لبحث حصر السلاح داخليا", El Cezire, 6 Ekim 2026, https://www.aljazeera.net/news/6/10/2026/ (erişim 6 Ekim 2026).

göstermektedir. Önceki sevkiyatların bir kısmının Lübnan'a ulaşmış olabileceğine ilişkin bilgiler de Hizbullah'ın silah ikmalinde Iraklı grupların rolünün arttığına işaret etmektedir.[67] Dolayısıyla koridor kapanmış ancak sızıntı bütünüyle kesilmemiştir.

Suriye'nin kaybıyla Irak'ın stratejik önemi artmıştır. Irak, İran'ın bölgesel müttefik ağı açısından kara bağlantılarının korunduğu başlıca alanlardan biri olmasının yanı sıra Hizbullah'a yönelik silah ve finansman akışında önemli bir geçiş noktası ve İran'ın ekonomik ilişkilerinde kritik bir ortak konumundadır. 2026 savaşında Iraklı grupların Kudüs Gücü ile yakın koordinasyon içinde, önceki çatışmalara kıyasla daha yoğun biçimde faaliyet göstermesi, Irak cephesinin artan ağırlığını ortaya koymaktadır.[68] Ancak bu cephe, İran'ın milis stratejisindeki en belirgin ikilemlerden birini de barındırmaktadır. Tahran'ın uzun vadeli yönelimi, kendisine yakın grupların devlet kurumlarına entegrasyonu yoluyla nüfuzunu siyasi ve bürokratik düzlemde kalıcılaştırmaktır. Kasım 2025 seçimlerinde Ketaib Hizbullah'a bağlı Hukuk Hareketi'nin altı, Şibl ez-Zeydi'nin ittifakının ise dokuz sandalye kazanması, bu yönelimin siyasi alandaki yansımaları arasında değerlendirilebilir.[69] Buna karşılık kısa vadeli operasyonel ihtiyaçlar, devletin doğrudan denetimine tabi olmadan hareket geçebilen silahlı grupların varlığının korunmasını gerektirmektedir. Asil-vekil ilişkisi çerçevesinde değerlendirildiğinde Tahran, kendisine yakın grupları bir yandan devlet kurumlarıyla bütünleştirerek nüfuzunu kalıcılaştırmaya, diğer yandan bu grupların operasyonel özerkliğini korumaya çalışmaktadır.[70] Bu iki hedef arasında yapısal bir çelişki bulunmaktadır.

Savaş koşullarında bu gerilim, operasyonel özerkliğin korunması yönünde belirginleşmiştir. Silahların devlet tekeline alınması için 30 Eylül 2026 olarak belirlenen hedef tarih Haziran 2027 sonuna ertelenmiş, Ketaib Hizbullah ve Nuceba Hareketi ise silahsızlanma sürecine karşı çıkmıştır. Ketaib Hizbullah'ın silah bırakmayı Amerikan nüfuzunun sona ermesi, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki askerî varlığını sonlandırması

---

[67] "Exclusive: Iraqi Factions behind Arms Smuggling to Hezbollah via Syria", The New Arab, 20 Temmuz 2026, https://www.newarab.com/news/iraq-groups-behind-hezbollah-weapons-smuggling-syria-source (erişim 12 Eylül 2026).

[68] Michael Knights, Alex Almeida ve Crispin Smith, "Standing With Iran: The Integrated Combat Performance of Iraqi Militias During Operation Epic Fury", CTC Sentinel, Haziran 2026, https://ctc.westpoint.edu/wp-content/uploads/2026/06/CTC-SENTINEL-062026_cover-article.pdf (erişim 8 Eylül 2026).

[69] Ali Al-Mawlawi, "Iraq's Disarmament Path Begins with Reform of the PMF", Diwan, Carnegie Endowment for International Peace, 18 Eylül 2026, https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2026/09/iraqs-disarmament-path-begins-with-pmf-reform (erişim 19 Eylül 2026).

[70] Daniel Byman ve Sarah E. Kreps, "Agents of Destruction? Applying Principal-Agent Analysis to State-Sponsored Terrorism", International Studies Perspectives, 11(1), 2010, s. 1-18.

ve Peşmerge güçlerinin dağıtılması gibi şartlara bağlaması, silahsızlanma meselesinin Irak'ın iç güvenlik düzenlemelerinin ötesinde bölgesel güç mücadelesiyle ilişkilendirildiğini göstermektedir.[71] ABD öncülüğündeki koalisyon güçlerinin 30 Eylül'de Irak'tan çekilmesinin ardından örgüt, direnişin bu aşamadan galip çıktığını ilan etmiştir.[72] Asaib Ehl-i Hak'tan ayrılan unsurların İran desteğiyle yeni bir silahlı grup oluşturduğuna ilişkin bilgiler ise Tahran'ın mevcut yapıların kurumsallaşmasına paralel olarak operasyonel kapasitesini farklı örgütlenmeler üzerinden korumaya çalışabileceğini düşündürmektedir.[73] Bununla birlikte bu yaklaşımın önemli maliyetleri bulunmaktadır. Gruplar ABD'nin ve Körfez ülkelerinin gözünde meşru hedef hâline gelmekte, Haşdi Şabi içinde devletleşmeye yatkın kanat ile İran eksenli kanat arasındaki ayrışma derinleşmekte, Irak devletinin otoritesi aşınmaktadır. Irak'ın stratejik önemi artarken İran'ın bu ülkedeki nüfuzu daha kırılgan hâle gelmiştir.

Husiler ve Kızıldeniz Cephesi

Üç yılın sonunda Yemen, direniş ekseninin askerî kapasitesini büyük ölçüde koruyan ve stratejik ağırlığı artan cephelerinden biri hâline gelmiştir. 20 Temmuz 2026'da Husiler Suudi Arabistan'a yönelik deniz ablukası ilan etmiş, ertesi gün Babülmendeb'den yapılan geçişlerde %34'lük düşüş kaydedilmiştir.[74] Eylül'de ele geçirilen Muha'nın 5 Ekim'de Suudi destekli hükümet güçlerince geri alındığı açıklanmış olsa da[75] Husilerin deniz trafiğini tehdit etme kapasitesi yalnızca kıyı bölgelerindeki toprak kontrolüne değil, füze ve insansız hava araçlarının menziline de dayandığından tehdidin sürdüğü değerlendirilmektedir.[76] Hürmüz Boğazı'nın kapanmasıyla Suudi

---

[71] Bridget Toomey, "Iraq Delays Militia Disarmament, But Doesn't Give Up — For Now", Foundation for Defense of Democracies, 23 Eylül 2026, https://www.fdd.org/analysis/2026/09/23/iraq-delays-militia-disarmament-but-doesnt-give-up-for-now/ (erişim 24 Eylül 2026).

[72] "'Resistance Has Won This Round': Kataib Hezbollah Denies Disarmament Deal after US Troops Leave Iraq", The National, 1 Ekim 2026, https://www.thenationalnews.com/news/mena/2026/10/01/resistance-has-won-this-round-kataib-hezbollah-denies-disarmament-deal-after-us-troops-leave-iraq/ (erişim 2 Ekim 2026).

[73] Carolyn Moorman, Ben Rezaei, William Doran ve Kelly Campa, "Iran Update, September 30, 2026", Institute for the Study of War ve Critical Threats Project, 30 Eylül 2026, https://www.criticalthreats.org/analysis/iran-update-september-30-2026 (erişim 1 Ekim 2026).

[74] Spencer Kimball, "Houthis Deploy Missiles and Drones to Attack Ships in Southern Red Sea, Naval Group Says", CNBC, 22 Temmuz 2026, https://www.cnbc.com/2026/07/22/houthis-red-sea-bab-el-mandeb-saudi-oil-iran.html (erişim 11 Eylül 2026).

[75] Adam Lucente, "Yemen Military Announces Retaking of Mokha from Houthis amid Red Sea Offensive", Al-Monitor, Ekim 2026, https://www.al-monitor.com/originals/2026/10/yemen-military-announces-retaking-mokha-houthis-amid-red-sea-offensive (erişim 6 Ekim 2026).

[76] Negar Mojtahedi, "Houthi Gains Reversed at Bab al-Mandab, but Iran's Leverage Runs Deeper", Iran International, 6 Ekim 2026, https://www.iranintl.com/en/202610053208 (erişim 6 Ekim 2026).

petrol ihracatının Doğu-Batı Boru Hattı üzerinden Kızıldeniz'e yönlendirilmesi, bu güzergâhın stratejik önemini artırmıştır. Babülmendeb üzerinden gerçekleştirilen sevkiyatların hedef alınması ise Hürmüz'e alternatif olarak kullanılan ihracat hattının etkinliğini sınırlandırmaktadır. Husilerin deniz trafiğini sürekli ve bütünüyle engelleyebilecek bir kapasiteye sahip olmamasına rağmen saldırı tehdidinin sigorta maliyetlerini yükseltmesi ve gemilerin güzergâh değiştirmesine yol açması, geçişleri fiilen kısıtlayabilmektedir.[77] Türkiye ve Pakistan tarafından Riyad'la imzalanan savunma anlaşmasının 5 Ekim'de kuvvet konuşlandırma kararıyla ilk kez devreye sokulması da tırmanmanın bölgesel yankısını göstermektedir.[78]

Bununla birlikte Yemen cephesinin stratejik ağırlığının artması, İran'ın Husiler üzerindeki denetiminin de güçlendiği anlamına gelmemektedir. Husilerin öncelikleri, Sana Havalimanı'nın durumu, Hudeyde üzerindeki baskılar, abluka, maaşların ödenmesi ve siyasi tanınma gibi Yemen'e özgü meseleler tarafından da şekillenmektedir. Temmuz ayındaki tırmanmanın Sana Havalimanı'na yönelik saldırının ardından başlaması, hareketin kendi güvenlik önceliklerinin karar alma sürecindeki önemine işaret etmektedir. Çin menşeli çift kullanımlı bileşenlerden yararlanarak Yemen içinde silah üretebilmesi ve Somali'deki eş-Şebab ile iş birliğini geliştirmesi de Husilerin İran dışındaki kaynaklara ve bağlantılara erişimini göstermektedir.[79] Bu ilişki, "komutasız yakınsama" olarak tanımlanabilecek bir örüntü çerçevesinde değerlendirilebilir. İran'ın sağladığı askerî ve teknolojik destek ile ortaya çıkan bölgesel fırsatlar Husilerin hareket alanını genişletirken, saldırıların zamanlamasında, hedef seçiminde ve siyasi taleplerin belirlenmesinde Sana'nın kendi öncelikleri etkili olmaktadır. Direniş ekseninin diğer unsurlarına kıyasla askerî kapasitesini daha fazla koruyan Husilerin stratejik öneminin artması, Tahran karşısındaki pazarlık konumlarını da güçlendirmektedir. Bu nedenle ABD ile İran arasında bir uzlaşıya varılması, Yemen cephesindeki çatışmaların kendiliğinden sona ereceği anlamına gelmemektedir.

---

[77] Africa Center for Strategic Studies, "Houthi Leverage over the Red Sea Escalates Threats for Africa", 22 Eylül 2026, https://africacenter.org/spotlight/2026-houthi-red-sea-threats/ (erişim 26 Eylül 2026).

[78] "Turkiye, Pakistan Agree Saudi Arabia Military Deployment under Mecca Pact", Al Jazeera, 5 Ekim 2026, https://aljazeera.com/news/2026/10/5/mecca-alliance-agrees-to-activate-collective-deterrence-measures (erişim 5 Ekim 2026).

[79] Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Final Report of the Panel of Experts on Yemen Established pursuant to Security Council Resolution 2140 (2014), S/2025/650, 17 Ekim 2025, par. 48, 71, 74-82.

Sonuç

Üç yıllık bilanço, direniş ekseninin yalnızca askerî bakımdan zayıflamış veya örgütsel açıdan parçalanmış bir ağ olarak değil, işlevleri ve iç dengeleri değişmiş bir yapı olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Toplam askerî kapasitesi 2023 öncesine göre gerilemiş olsa da ağ bütünüyle çözülmemiş, artan baskılar karşısında daha dağınık, düşük maliyetli ve yerel imkânlara dayanan askerî kapasitelere yönelerek varlığını sürdürmüştür. Siyasi açıdan ise İran yönetiminin 2026 savaşında varlığını koruması, eksenin kendisini yeniden toparlama çabalarına dayanak oluştururken Lübnan ve Irak'ta devlet kurumlarının yanında faaliyet gösteren paralel güç yapılarının meşruiyet zemini daralmıştır.

Cephelerin göreli stratejik önemi de değişmiştir. Suriye'nin güvenli lojistik koridor olarak işlevini yitirmesi, Lübnan'ın İran açısından korunması gereken bir siyasi ve stratejik mevzie dönüşmesi, Irak'ın kırılganlığına rağmen lojistik ve operasyonel öneminin artması ve Yemen'in deniz ticareti üzerindeki baskı kapasitesiyle öne çıkması, bu değişimin başlıca göstergeleridir. Böylece eksenin stratejik ağırlığı yalnızca İsrail çevresindeki cephelerde yoğunlaşmaktan çıkarak Kızıldeniz'deki enerji ve ticaret yollarını da kapsayan daha geniş bir alana yayılmıştır.

Devrim Rehberi'nin ve üst düzey komuta kadrosunun öldürülmesi, Suriye üzerinden sağlanan lojistik bağlantıların kesintiye uğraması ve finansman imkânlarının daralması, İran'ın müttefik ağını merkezî biçimde yönlendirme kapasitesini zayıflatmıştır. Buna karşılık Tahran'ın bölgesel baskı ve caydırıcılık üretmek için bu ağa duyduğu ihtiyaç artmıştır. Merkezî yönlendirmenin zayıflamasıyla müttefik gruplar arasındaki yatay iş birliği ve çıkar yakınsaması daha fazla önem kazanmaktadır. Bu yapı, İran'a belirli eylemlerle arasına mesafe koyabilme ve farklı cephelerdeki kayıplara rağmen ağın faaliyetlerini sürdürebilmesi bakımından avantaj sağlarken tırmanmayı denetleme ve olası bir uzlaşmanın koşullarını bütün müttefiklere benimsetme kapasitesini sınırlandırmaktadır. Dolayısıyla ağın bütün eylemlerini doğrudan Tahran'ın kararlarına bağlayan hiyerarşik yaklaşım, aktörlerin özerkliğini göz ardı ederek sorumluluğun yanlış değerlendirilmesine ve tırmanma dinamiklerinin eksik anlaşılmasına yol açabilir.

ABD ve bölgesel ortaklarının yaklaşımında, silahlı grupların devlet kurumlarına paralel güç alanlarının sınırlandırılması ve merkezî devlet otoritesinin güçlendirilmesi önemli bir yer tutmaktadır. Ancak Lübnan'daki çerçeve anlaşmanın ve Irak'ta silahların devlet tekeline alınmasına yönelik girişimlerin karşılaştığı direnç, eksenin askerî kapasitesinin zayıfladığı alanlarda dahi siyasi etkisini koruyabildiğini gös-

termektedir. Bu direncin temel nedenlerinden biri, silahsızlanmanın ilgili gruplar tarafından yalnızca askerî kapasitenin devri olarak değil, kendi siyasi ve örgütsel varlıklarına yönelik bir tehdit olarak görülmesidir.

Önümüzdeki dönemin temel sorusu, Tahran'ın müttefiklerinin silahlı kapasitelerini yeniden güçlendirmeye mi, yoksa bu yapıların siyasi ve toplumsal alandaki varlığını öne çıkararak bölgesel nüfuzunu daha düşük maliyetle sürdürmeye mi ağırlık vereceğidir. Mevcut gelişmeler, İran'ın şimdilik her iki yönelimi birlikte sürdürmeye çalıştığına ve bu tercihin yarattığı gerilimlerin her cephede farklı biçimlerde ortaya çıktığına işaret etmektedir.

Kaynakça

Africa Center for Strategic Studies. (2026, 22 Eylül). Houthi leverage over the Red Sea escalates threats for Africa. https://africacenter.org/spotlight/2026-houthi-red-sea-threats/ (erişim 26 Eylül 2026).

Al Jazeera. (2026, 27 Haziran). Israel-Lebanon deal ties ceasefire to Hezbollah disarmament: Will it work? https://www.aljazeera.com/features/2026/6/27/israel-lebanon-deal-ties-ceasefire-to-hezbollah-disarmament-will-it-work (erişim 9 Eylül 2026).

Al Jazeera. (2026, 5 Ekim). Turkiye, Pakistan agree Saudi Arabia military deployment under Mecca pact. https://aljazeera.com/news/2026/10/5/mecca-alliance-agrees-to-activate-collective-deterrence-measures (erişim 5 Ekim 2026).

Al-Mawlawi, A. (2026, 18 Eylül). Iraq's disarmament path begins with reform of the PMF. *Diwan*, Carnegie Endowment for International Peace. https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2026/09/iraqs-disarmament-path-begins-with-pmf-reform (erişim 19 Eylül 2026).

Ali-Khan, V. ve Cambanis, T. (2025, 19 Mart). Down but not out: Reassessing the Axis of Resistance. Century International. https://tcf.org/content/report/down-but-not-out-reassessing-the-axis-of-resistance/ (erişim 4 Eylül 2026).

Alma Research and Education Center. (2026, Ağustos). Hezbollah – Situation assessment: From a large-scale terrorist army to a persistent dispersed threat. https://israel-alma.org/hezbollah-situation-assessment-from-a-large-scale-terrorist-army-to-a-persistent-dispersed-threat/ (erişim 10 Eylül 2026).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi. (2025, 17 Ekim). Final report of the Panel of Experts on Yemen established pursuant to Security Council resolution 2140 (2014) (S/2025/650).

Byman, D. ve Kreps, S. E. (2010). Agents of destruction? Applying principal-agent analysis to state-sponsored terrorism. International Studies Perspectives, 11(1), 1-18.

Cemaran. (2026). «محور مقاومت» چگونه پس از پنج ماه جنگ دوباره خود را بازسازی کرد؟ [Direniş Ekseni beş aylık savaşın ardından kendisini nasıl yeniden inşa etti?]. https://www.jamaran.news (haber no: 1722518) (erişim 14 Eylül 2026).

El Cezire. (2026, 6 Ekim). نعيم قاسم: لن نقدم تنازلات مقابل انسحاب إسرائيل ومستعدون لبحث حصر السلاح داخليا [Naim Kasım: İsrail'in çekilmesi karşılığında taviz vermeyeceğiz, silahın devlet elinde toplanmasını içeride görüşmeye hazırız]. https://www.aljazeera.net/news/2026/10/6 (erişim 6 Ekim 2026).

Institute for National Security Studies ve Israel Policy Forum. (2025, 11 Eylül). Fracturing the axis: Degrading and disrupting Iran's proxy network. https://www.inss.org.il/publication/fracturing-the-axis/ (erişim 1 Eylül 2026).

İran İslam Cumhuriyeti Anayasası. (1979, 1989 değişiklikleriyle).

Khatib, L. (2026, Nisan). The degradation of Iran's proxy model. Belfer Center for Science and International Affairs. https://www.belfercenter.org/research-analysis/degradation-irans-proxy-model (erişim 16 Eylül 2026).

Kimball, S. (2026, 22 Temmuz). Houthis deploy missiles and drones to attack ships in southern Red Sea, naval group says. CNBC. https://www.cnbc.com/2026/07/22/houthis-red-sea-bab-el-mandeb-saudi-oil-iran.html (erişim 11 Eylül 2026).

Knights, M., Almeida, A. ve Smith, C. (2026, Haziran). Standing with Iran: The integrated combat performance of Iraqi militias during Operation Epic Fury. CTC Sentinel. https://ctc.westpoint.edu/wp-content/uploads/2026/06/CTC-SENTINEL-062026_cover-article.pdf (erişim 8 Eylül 2026).

Lucente, A. (2026, Ekim). Yemen military announces retaking of Mokha from Houthis amid Red Sea offensive. *Al-Monitor*. https://www.al-monitor.com/originals/2026/10/yemen-military-announces-retaking-mokha-houthis-amid-red-sea-offensive (erişim 6 Ekim 2026).

Mansour, R., Al-Shakeri, H. ve Haid, H. (2025). The shape-shifting 'axis of resistance': How Iran and its networks adapt to external pressures. Chatham House. https://doi.org/10.55317/9781784136369 (erişim 3 Eylül 2026).

Mojtahedi, N. (2026, 6 Ekim). Houthi gains reversed at Bab al-Mandab, but Iran's leverage runs deeper. Iran International. https://www.iranintl.com/en/202610053208 (erişim 6 Ekim 2026).

Moorman, C., Rezaei, B., Doran, W. ve Campa, K. (2026, 30 Eylül). Iran update, September 30, 2026. Institute for the Study of War ve Critical Threats Project. https://www.criticalthreats.org/analysis/iran-update-september-30-2026 (erişim 1 Ekim 2026).

Ostovar, A. (2019). The grand strategy of militant clients: Iran's way of war. Security Studies, 28(1), 159-188.

Security Council Report. (2026, 1 Temmuz). Lebanon: July 2026 monthly forecast. https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2026-07/lebanon-39.php (erişim 7 Eylül 2026).

Shaikh, S. ve Williams, I. (2018). Hezbollah's missiles and rockets. CSIS Briefs. Center for Strategic and International Studies.

Snyder, G. H. (1984). The security dilemma in alliance politics. *World Politics*, 36(4), 461-495.

The National. (2026, 1 Ekim). 'Resistance has won this round': Kataib Hezbollah denies disarmament deal after US troops leave Iraq. https://www.thenationalnews.com/news/mena/2026/10/01/resistance-has-won-this-round-kataib-hezbollah-denies-disarmament-deal-after-us-troops-leave-iraq/ (erişim 2 Ekim 2026).

The New Arab. (2026, 20 Temmuz). Exclusive: Iraqi factions behind arms smuggling to Hezbollah via Syria. https://www.newarab.com/news/iraq-groups-behind-hezbollah-weapons-smuggling-syria-source (erişim 12 Eylül 2026).

The Soufan Center. (2026a, 25 Eylül). What is the status of Iran's 'Axis of Resistance'? IntelBrief. https://thesoufancenter.org/intelbrief-2026-september-25/ (erişim 28 Eylül 2026).

The Soufan Center. (2026b, 5 Ekim). The region still in crisis three years after the October 7 attack. IntelBrief. https://thesoufancenter.org/intelbrief-2026-october-5/ (erişim 5 Ekim 2026).

Toomey, B. (2026, 23 Eylül). Iraq delays militia disarmament, but doesn't give up — for now. Foundation for Defense of Democracies. https://www.fdd.org/analysis/2026/09/23/iraq-delays-militia-disarmament-but-doesnt-give-up-for-now/ (erişim 24 Eylül 2026).

Vakil, S. (2026, 16 Mart). How Iran's 'forward defence' became a strategic boomerang. The World Today. Chatham House. https://www.chathamhouse.org/publications/the-world-today/2026-03/how-irans-forward-defence-became-strategic-boomerang (erişim 2 Eylül 2026).

Zimmt, R. (2026, 9 Haziran). Between Tehran and Beirut: Iran's growing commitment to Hezbollah (INSS Insight No. 2151). Institute for National Security Studies. https://www.inss.org.il/publication/iran-hezbollah/ (erişim 5 Eylül 2026).

İRAN-İSRAİL-ABD HATTINDA DEĞİŞEN ASKERÎ DENGELER

Oral Toğa
İRAM Araştırmacısı

Giriş

7 Ekim 2023 öncesinde İran ile İsrail doğrudan savaştan kaçınmış, iki ülke arasındaki rekabet örtülü operasyonlar üzerinden yürümüştür. İsrail bu dönemde İran içindeki istihbari varlığını ve faaliyetlerini genişletmiştir. Ayrıca ağırlıklı olarak İran'ın bölgedeki sevk ve idaresini hedef almıştır. Bu çerçevede Suriye'deki İran varlığını ve sevkiyatlarını hava saldırılarıyla vurmuştur. İran içindeki sabotaj ve suikastlar da İsrail'e atfedilmiştir. Tahran bu baskıya vekil aktörler ve sorumluluğu üstlenilmeyen eylemlerle karşılık vermiştir. Literatürde "gri bölge" olarak adlandırılan bu yaklaşım İran'a topyekûn bir savaşa yol açmadan bölgesel hedeflerini takip etme imkânı vermiştir.[80] ABD de İran'la doğrudan çatışmadan kaçınmış, ancak Kasım Süleymani'yi öldürmüştür. Kasım Süleymani'nin öldürülmesi, İran'ın bölgesel askerî yapılanmasındaki üst düzey isimlerin doğrudan hedef alınması açısından önemli

[80] Michael Eisenstadt, "Iran's Gray Zone Strategy: Cornerstone of Its Asymmetric Way of War", *PRISM* 9, no. 2 (2021): 76.

bir dönüm noktası olmuştur. İran'ın Süleymani suikastına verdiği karşılık ise gölge savaşın sınırları içinde kalmıştır. İran, Ocak 2020'de Ayn el-Esed Üssü'nü vururken Irak hükümetini bilgilendirmiş ve yalnızca ABD askerlerinin bulunduğu noktaları hedef alacağını iletmiştir.[81]

Bu dönemde İran'ın caydırıcılığı dört katmana dayanmıştır. Lübnan'dan Yemen'e uzanan vekil ağı, ülke topraklarından bölgeye ulaşabilen füze ve İHA kapasitesi, Hürmüz Boğazı'nı kapatma tehdidi ve nükleer programın yarattığı belirsizlik bu yapıyı oluşturmuştur. 7 Ekim sonrasındaki üç yıl, bu katmanların her birini sahada sınamıştır. Bu sınavın sonunda İran'ın İsrail'i misillemeyle caydırma kapasitesi büyük ölçüde zayıflamıştır. Buna karşılık İran, caydırıcılığını giderek Hürmüz Boğazı'na ve Körfez'e, yani bölgeye ve dünya ekonomisine bedel ödetebilme imkânına dayandırmıştır.

Gölge Savaştan Doğrudan Askerî Karşılaşmaya

Gölge savaşta ilk olarak, iki devletin birbirini açıkça ve kendi topraklarından vurmama kuralı çiğnenmiştir. Bu süreç, Şam'daki İran konsolosluk binasının 1 Nisan 2024'te vurulmasıyla başlamıştır. Saldırıda aralarında Kudüs Gücü komutanlarından Muhammed Rıza Zahidi'nin de bulunduğu yedi Devrim Muhafızları Ordusu (DMO) mensubu ölmüştür. İsrail saldırıyı resmî olarak üstlenmemiştir.[82] Bunun ardından İran iki hafta sonra ilk kez kendi topraklarından İsrail'e saldırmış ve bu saldırılarda 300'ü aşkın füze ve İHA kullanmıştır.[83] İsrail de İran'ın 1 Ekim 2024'teki füze saldırısına karşılık olarak düzenlediği "Tövbe Günleri" operasyonunu resmî bir açıklamayla üstlenmiştir.[84] Böylece altı ay içinde iki taraf da birbirini açıkça hedef alan devletler haline gelmiştir.

Aynı dönemde ülke topraklarının ve üst düzey liderlerin dokunulmazlığı da ortadan kalkmıştır. Hamas Siyasi Büro Şefi İsmail Haniye'nin Temmuz 2024'te Tahran'da öldürülmesi, İran'ın kendi başkentindeki güvenlik açığını ortaya koymuştur. Haziran 2025'te İsrail, ilk saldırı dalgasında Genelkurmay Başkanı Muhammed Bakıri

---

[81] "Iraqi PM Received 'Verbal Message' from Iran about Missile Attack", *Al Jazeera*, 8 Ocak 2020.

[82] "Israel Strikes Iran Consulate in Syria's Capital Damascus: What We Know", *Al Jazeera*, 2 Nisan 2024.

[83] "Iran Attacks Israel with over 300 Drones, Missiles: What You Need to Know", *Al Jazeera*, 14 Nisan 2024.

[84] "The IDF Completed Strikes on Military Targets in Iran", Israel Defense Forces, 26 Ekim 2024, https://www.idf.il/en/mini-sites/idf-press-releases-israel-at-war/october-24-pr/the-idf-completed-strikes-on-military-targets-in-iran/ (erişim 7 Ekim 2026).

ve DMO Komutanı Hüseyin Selami dahil en üst askerî kademeyi hedef almıştır. 28 Şubat 2026'da başlayan ABD-İsrail harekâtında Devrim Rehberi Ali Hamenei, Genelkurmay Başkanı, DMO Komutanı ve Savunma Bakanı da öldürülmüştür.[85] Süleymani'yle başlayan ve gölge savaşta aralıklarla yürüyen liderlik suikastları, böylece savaşın açılış hamlesi haline gelmiştir.

Bu dönüşümde en belirleyici gelişme, ABD'nin İsrail'i destekleyen bir ülke olmaktan çıkıp savaşan taraflarından biri haline gelmesidir. Washington 2024'te İsrail'in savunmasına katılmakla yetinmiş, İran topraklarına yönelik saldırılarda yer almamıştır. 22 Haziran 2025'te ABD, B-2 bombardıman uçakları ve seyir füzeleriyle Fordo, Natanz ve İsfahan'daki nükleer tesisleri hedef almıştır. Şubat 2026'da iki ülke İran'a karşı ortak bir savaş başlatmış ve ilk iki haftada 15.000'i aşkın hedefi vurmuştur.[86]

Çatışmanın coğrafyası da bu dönemde belirgin biçimde genişlemiştir. Irak, Ekim 2024'te İsrail uçaklarının İran'a saldırmak için kendi hava sahasını kullandığını BM Güvenlik Konseyi'ne şikâyet etmiştir.[87] 2026'da ABD askerlerinin bulunduğu Körfez ülkeleri, savaşın daha ilk ayında binlerce füze ve İHA saldırısına hedef olmuştur.[88] Böylece çatışma üçüncü ülkelerin hava sahasına, üslerine ve altyapısına taşmış, savaşın bedelini taraf olmak istemeyen bölge devletleri de ödemeye başlamıştır.

İran'ın Caydırıcılık Stratejisindeki Değişim

Caydırıcılık kuramı, engelleme ve cezalandırma olmak üzere iki temel caydırıcılık biçimini birbirinden ayırmaktadır. Engelleme yoluyla caydırıcılık karşı tarafı saldırının başarıya ulaşamayacağına, cezalandırma yoluyla caydırıcılık ise saldırının bedelinin kazancından ağır olacağına ikna etmeyi hedeflemektedir.[89] İran, İsrail'e karşı caydırıcılığını ağırlıklı olarak misilleme ve cezalandırma tehdidi üzerine kurarken İsrail ve ABD, hava savunma sistemlerinin yanı sıra İran'ın saldırı kapasitesini zayıflat-

---

[85] "US-Israel Attacks on Iran: List of Key Events Day 2", *Al Jazeera*, 1 Mart 2026.

[86] Mark F. Cancian ve Chris H. Park, *Assessing the Air Campaign After Three Weeks: Iran War By the Numbers*, CSIS, 25 Mart 2026, https://www.csis.org/analysis/assessing-air-campaign-after-three-weeks-iran-war-numbers (erişim 4 Ekim 2026).

[87] Aveen Karim, "Iraq Complains to UN over Israel Using Its Airspace to Attack Iran", *The National*, 28 Ekim 2024.

[88] Ralph Savelsberg, "Six Key Takeaways about Iran's Missiles, Two Months into the War", *Breaking Defense*, 13 Mayıs 2026.

[89] Michael J. Mazarr, *Understanding Deterrence*, RAND Corporation, 19 Nisan 2018, https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE295.html (erişim 4 Ekim 2026).

maya yönelik askerî operasyonlara ağırlık vermiştir. Bu yaklaşım, çok katmanlı hava savunmasına ve İran'ın fırlatıcılarını daha ateşlemeden vurmaya dayanmıştır. Nisan 2024'te DMO Komutanı Selami, İran'ın yaklaşımını "yeni denklem" adını verdiği bir kurala bağlamıştır. Buna göre İran'ın çıkarlarına nerede saldırılırsa saldırılsın, karşılık doğrudan İran topraklarından verilecektir.[90] Ne var ki bu kural her seferinde uygulanmamıştır. Devrim Rehberi Hamenei, Ekim 2024'teki İsrail saldırısının ardından misilleme çağrısı yapmamış, saldırının ne abartılması ne de küçümsenmesi gerektiğini söylemekle yetinmiştir.[91]

Vekil güçlerin caydırıcı etkisi de aynı dönemde hızla azalmıştır. Hizbullah 2024'te Hasan Nasrallah dahil üst kadrolarının önemli bir bölümünü kaybetmiştir. Aralık 2024'te Esed yönetiminin çökmesiyle İran'ın Suriye üzerinden Lübnan'a uzanan kara bağlantısı da kesilmiştir. Haziran 2025'te İran ile İsrail savaşırken Hizbullah kınama açıklamasıyla yetinmiştir.[92] Mart 2026'da örgütün İsrail'e saldırması Lübnan hükümetince sorumsuz bir eylem olarak nitelenmiş, İsrail de Beyrut'a ağır hava saldırılarıyla karşılık vermiştir.[93]

İsrail'in saldırıları her turda bir öncekinden daha kritik hedeflere yönelmiştir. Ekim 2024'te ABD ve İsrailli yetkililere göre S-300 sistemleri imha edilmiş, katı yakıt üretiminde kullanılan binalar da vurulmuştur. İran ise üretimin aksamadığını savunmuştur.[94] Haziran 2025'te komuta kademesi ve nükleer tesisler, Şubat 2026'da Devrim Rehberi'nin kendisi hedef alınmıştır. Bu süreçte nükleer programın belirsizliği de İran'ı korumak bir yana, saldırıların hem gerekçesi hem de hedefi olmuştur.

İran, 2025 yılı boyunca ABD'ye yönelik misillemelerinde doğrudan çatışmayı tırmandırmaktan kaçınmıştır. Haziran 2025'te ABD'nin nükleer tesislere saldırısının ardından Katar'daki El-Udeyd Hava Üssü'ne atılan 14 füzeden 13'ü engellenmiştir. Trump da önceden haber verdiği için İran'a teşekkür etmiştir.[95] Bu tutum, Tahran'ın hem karşılık vermek zorunda kaldığını hem de topyekûn bir savaştan kaçındığını

---

[90] "سردار سلامی: معادله جدیدی رقم خورده؛ اگر اسرائیل حمله کند از مبدا ایران مورد تهاجم متقابل قرار می‌گیرد", *Entekhab*, 14 Nisan 2024.

[91] Emma De Ruiter, "Iran's Supreme Leader Treads Carefully in His Response to Israel's Latest Attack", *Euronews*, 27 Ekim 2024.

[92] Justin Salhani, "Hezbollah Watches On as Iran and Israel Battle, for Now", *Al Jazeera*, 17 Haziran 2025.

[93] "Israel Kills 31 in Beirut Strike Following Hezbollah Rocket Attack", *Al Jazeera*, 2 Mart 2026.

[94] "Israel Took Out Primary Iranian Air Defenses, Left It 'Essentially Naked' – Report", *The Times of Israel*, 30 Ekim 2024.

[95] Associated Press, "Trump Calls Iran's Retaliatory Strike 'Very Weak,' Says Country Gave 'Early Notice' of Attack", *PBS NewsHour*, 23 Haziran 2025.

göstermektedir. Devrim Rehberi'nin 28 Şubat 2026'da öldürülmesi bu dengeyi ortadan kaldırmıştır. İran bu kez ilk günden itibaren ABD askerlerinin bulunduğu çok sayıda bölge ülkesini hedef almıştır.

Engelleme yoluyla savunmanın da bir bedeli olduğu bu dönemde açıkça görülmüştür. Haziran 2025'teki on iki günlük çatışmada ABD, tanesi yaklaşık 15 milyon dolar olan THAAD önleme füzelerinden 150'den fazlasını kullanmış, yenilerinin teslimatı da 2027'ye kalmıştır.[96] 2026'daki çatışmalarda ABD'nin THAAD önleme füzesi stoklarının önemli ölçüde azaldığına ilişkin değerlendirmeler, füze savunmasının sürdürülebilirliği konusunda yeni tartışmalar ortaya çıkarmıştır.[97]

2026 yazında bu denklemin tarafları da değişmiştir. Pakistan arabuluculuğuyla Haziran'da imzalanan mutabakat Temmuz başında çökmüştür. Yeniden başlayan çatışmalarda İsrail, ABD'nin İran'a yönelik saldırılarına açıkça katılmamış, İran da karşı saldırılarını ağırlıklı olarak Körfez'deki ABD üslerine yöneltmiştir.[98] Washington'ın stratejisini askerî yöntemlerden ekonomik baskıya kaydırması da İsrail'in savaşın seyri üzerindeki etkisini sınırlamıştır.[99] Böylece 2024'te İran ile İsrail arasında başlayan doğrudan hesaplaşma, 2026'da ağırlıklı olarak ABD-İran hattına kaymış ve Körfez ülkelerini de etkileyen bölgesel bir güvenlik krizine dönüşmüştür.

İran'ın Askerî Kapasitesi ve Asimetrik Savaş Stratejisi

Üç yılın sonunda, İran'ın hava savunmalarını aşabilen asıl silahının balistik füzeler olduğu görülmüştür. Haziran 2025'te İran İsrail'e yaklaşık 550 balistik füze atmış, İsrail ordusu bunların yüzde 90'ının düşürüldüğünü açıklamıştır. Buna rağmen İsrail'de 28 kişi hayatını kaybetmiştir. İran Sağlık Bakanlığı ise aynı savaşta İsrail saldırılarında 600'ü aşkın sivilin öldüğünü duyurmuştur.[100] 2026'da önleme oranı benzer düzeyde kalmış, İran kendine koyduğu 2.000 kilometrelik menzil sınırını

---

[96] Wes Rumbaugh, *The Depleting Missile Defense Interceptor Inventory*, CSIS, 5 Aralık 2025, https://www.csis.org/analysis/depleting-missile-defense-interceptor-inventory (erişim 4 Ekim 2026).

[97] Tomer Almagor, "דאגה בארצות הברית: מחסור משמעותי במיירטים בעקבות הלחימה באיראן", *Mako*, 21 Mayıs 2026.

[98] Yashraj Sharma, "March to July: What's Different as US-Iran Fighting Escalates Again?", *Al Jazeera*, 13 Temmuz 2026.

[99] Oral Toğa, "ABD/İsrail-İran Savaşı Nasıl ABD-İran Savaşına Dönüştü?", *İRAM*, 9 Eylül 2026, https://www.iramcenter.org/abdisrail-iran-savasi-nasil-abd-iran-savasina-donustu-2859 (erişim 4 Ekim 2026).

[100] Emanuel Fabian, "The Israel-Iran War by the Numbers, after 12 Days of Fighting", *The Times of Israel*, 24 Haziran 2025.

aşarak Diego Garcia'yı da hedef almıştır.[101] İran füzeleri can kaybına ve hasara yol açabilmiş, ancak savaşın seyrini değiştirecek yoğunluğa ulaşamamıştır.

İran'ın füze kapasitesi, fırlatıcılarına ve yeraltı tesislerine yönelik saldırılardan önemli ölçüde etkilenmiştir. Bununla birlikte saldırılar sonrasında İran'ın füze fırlatma kapasitesini hangi ölçüde koruduğuna ilişkin değerlendirmeler farklılık göstermektedir. Hollanda Savunma Akademisi'nden füze savunması uzmanı Ralph Savelsberg, bazı İran füzelerinin belirli binaları vuracak isabetliliğe ulaştığını tespit etmiştir.[102] ABD istihbaratı ise Nisan 2026 başında, İsrail'in iddialarına rağmen fırlatıcıların yaklaşık yarısının sağlam kaldığını değerlendirmiştir.[103] Yeraltı tesisleri büyük ölçüde ayakta kalmış, ancak tünel girişlerinin vurulması içerideki füzelerin kullanılmasını zorlaştırmıştır.[104]

İran'ın askerî kapasitesinde en fazla zayıflayan alanlardan biri hava savunma sistemleri olmuştur. 2024'te S-300 sistemlerinin vurulmasıyla başlayan kayıplar on iki günlük çatışmada derinleşmiş, İsrail 80'i aşkın hava savunma bataryasını imha ettiğini açıklamıştır.[105] 2026'da ilk haftadan sonra ABD ve İsrail uçakları İran hava sahasında kayda değer bir engelle karşılaşmamıştır. Bu durum, pahalı uzun menzilli füzeler yerine ucuz güdümlü bombaların kullanılmasına imkân vermiştir.[106]

Buna karşın üst düzey komutanların kaybı İran'ın saldırı kapasitesini durdurmamıştır. DMO 2007'den sonra her ile bir, Tahran'a iki komutanlık veren 31 birimli bir yapıya geçmiş, kilit makamlar için de dört kademeye kadar halef belirlemiştir.[107] Nitekim Devrim Rehberi ve üst komuta kademesi öldürüldükten bir gün sonra DMO, İsrail'e ve bölgedeki 27 ABD üssüne yönelik saldırı dalgaları duyurmuştur.[108] Bu dağınık yapı sayesinde İran, merkezî komutayı kaybetmesine rağmen bir süre saldırılarını sürdürebilmiştir. Ancak fırlatıcı kayıplarıyla birlikte saldırıların sıklığı da hızla düşmüştür.

---

101 Savelsberg, "Six Key Takeaways about Iran's Missiles".

102 Savelsberg, "Six Key Takeaways about Iran's Missiles".

103 Haley Britzky, Natasha Bertrand, Jim Sciutto ve Tal Shalev, "Exclusive: US Intelligence Assesses Iran Maintains Significant Missile Launching Capability, Sources Say", *CNN*, 2 Nisan 2026.

104 Oral Toğa, "İran'ın Pasif Savunma Doktrini Ne Ölçüde Başarılı Oldu?", *İRAM*, 1 Nisan 2026, https://www.iramcenter.org/iranin-pasif-savunma-doktrini-ne-olcude-basarili-oldu-2783 (erişim 4 Ekim 2026).

105 Fabian, "The Israel-Iran War by the Numbers".

106 Cancian ve Park, *Assessing the Air Campaign After Three Weeks*.

107 Ali Alfoneh, "What Do Structural Changes in the Revolutionary Guards Mean?", *AEI Middle Eastern Outlook*, no. 7, 23 Eylül 2008; Farnaz Fassihi, "Inside Iran's Preparations for War and Plans for Survival", *The New York Times*, 22 Şubat 2026.

108 "US-Israel Attacks on Iran: List of Key Events Day 2".

İran'ın 2026'da en çok etki yaratan araçları füzeler değil, Hürmüz Boğazı'nın kapatılması ve asimetrik saldırılar olmuştur. DMO'nun 2 Mart'ta boğazı kapattığını ilan etmesinin ardından günlük gemi geçişleri, savaş öncesine göre yaklaşık yüzde 95 azalmıştır. Bu düzey Nisan ateşkesine ve ABD ablukasına rağmen değişmemiştir.[109] İran aynı dönemde Körfez'deki ABD üslerinde yakıt ikmal uçaklarını, erken uyarı uçağını, radarları ve haberleşme sistemlerini hedef almıştır. Bu saldırıların amacının hava üstünlüğü kurmak değil, ABD uçaklarının İran üzerinde faaliyet göstermesini zorlaştırmak olduğu değerlendirilmektedir.[110]

ABD-İran Rekabetinde Körfez ve Hürmüz Boğazı

Bölgedeki ABD askerî varlığı, bu dönemde İran için hem bir tehdit hem de bir koz olmuştur. Washington 7 Ekim'in hemen ardından Doğu Akdeniz'e uçak gemileri göndermiştir. Ne var ki bu adım, Irak, Suriye ve Ürdün'deki ABD askerlerine yönelik vekil saldırılarını önlememiştir. Ocak 2024'te Ürdün'deki Tower 22 üssünde üç ABD askeri öldürülünce ABD, Irak ve Suriye'de 85'ten fazla hedefi vurmuş ve İran'ı saldırganlara silah sağladığı için sorumlu tutmuştur.[111] Ancak Washington bu aşamada İran topraklarını değil, Kudüs Gücü'nün ve bağlı grupların kullandığı tesisleri vurmayı tercih etmiştir.

İran'ın füze menzilindeki ABD üsleri, uzun süre Tahran'ın caydırıcılık hesabının bir parçası olmuştur. 2026'da İran bu imkânı ilk kez geniş ölçekte kullanmış, en az 11 ABD üssünde hasar tespit edilmiştir.[112] Yalnızca Birleşik Arap Emirlikleri hava savunması, Mayıs 2026'ya kadar 550'yi aşkın balistik füzeye ve 2.200'ü aşkın İHA'ya müdahale etmiştir.[113] ABD'nin bölgedeki askerî varlığını kara üslerine dayandırması, bu üslere ev sahipliği yapan ülkeleri de savaşın içine çekmiştir.

Nisan 2026'dan itibaren Washington, İran'a baskı kurmak için ağırlıklı olarak donanmasını ve ekonomik araçları kullanmıştır. 13 Nisan'da İran limanlarına deniz

---

[109] Hanna Duggal, Marium Ali ve Mohamed Hussein, "How a 95 Percent Drop in Hormuz Traffic Changed Global Shipping", *Al Jazeera*, 27 Ağustos 2026.

[110] Maximilian K. Bremer ve Kelly A. Grieco, "Iran's Asymmetric Counterair Campaign: Attacking the U.S. Air Force's Nests and Eggs", *War on the Rocks*, 9 Nisan 2026, https://warontherocks.com/2026/04/irans-asymmetric-counterair-campaign-attacking-the-u-s-air-forces-nests-and-eggs/ (erişim 4 Ekim 2026).

[111] "US Launches Strikes in Response to Attack That Killed Troops in Jordan", *Al Jazeera*, 2 Şubat 2024.

[112] Savelsberg, "Six Key Takeaways about Iran's Missiles".

[113] "الدفاعات الجوية تتعامل مع ١٥٥ صاروخاً باليستياً و٩٢ «جوالاً» و٥٦٢٢ طائرة مسيّرة إيرانية", *Emarat Al Youm*, 11 Mayıs 2026.

ablukası uygulanmaya başlamış, Trump da amacın İran'ın su yolunu denetlemekten kazanç elde etmesini önlemek olduğunu söylemiştir.[114] Temmuz'da yeniden başlayan ABD saldırılarında üç gecede 300'ü aşkın hedef vurulmuş, bunların arasında füze ve İHA mevzileri, deniz unsurları ve kıyı gözetleme noktaları yer almıştır.[115] Hedeflerin Hürmüz çevresinde yoğunlaşması, ABD'nin önceliğinin boğazın denetimine kaydığını göstermektedir.

ABD'nin bölgedeki kara varlığı Irak'ta da azalmıştır. ABD güçleri, 2024'te Bağdat ile varılan takvim doğrultusunda 30 Eylül 2026'da Irak'taki son üslerden ayrılmıştır.[116] Bu çekilme savaşın değil, önceden belirlenmiş bir takvimin sonucudur. Yine de çekilme, İran'ın yakın menzilindeki ABD hedeflerinin sayısını azaltmaktadır.

Washington ile Tahran arasındaki mücadelenin asıl konusu artık Hürmüz Boğazı'nın açık ya da kapalı olması değil, geçişlerin hangi kurallarla ve kimin denetiminde yapılacağıdır. ABD'li yetkililer eskort altında bir günde 40 ticari geminin boğazdan geçtiğini açıklamış, gemi takip verileri ise günlük geçişlerin bunun çok altında kaldığını göstermiştir.[117] İran tarafında Milli Güvenlik Yüksek Konseyi Sekreteri Muhsin Rızai, ekonomik savaş sürerse Basra Körfezi'nden tek damla petrol ihraç edilmeyeceğini söylemiştir. Rızai, bu savaşa katılan ülkelerin tutumunu savaş eylemi sayacaklarını da belirtmiştir.[118] Washington da Ekim başında üçüncü uçak gemisi grubunu ve 10 bine yakın ek askerî bölgeye yönlendirmiştir.[119] İki taraf da askerî seçeneği masada tutmakta, mücadelenin merkezinde de boğazdaki geçiş düzeni bulunmaktadır.

Sonuç

Üç yılın bilançosu, İran'ın caydırıcılığının ortadan kalkmadığını, ancak biçim ve yön değiştirdiğini göstermektedir. İran 2024'te vekil güçlere dayanan dolaylı caydırıcılıktan kendi topraklarından doğrudan karşılık vermeye geçmiştir. Ancak bu yakla-

---

[114] Gavin Blackburn, "US Blockade of Iranian Ports Comes into Effect as Trump Threatens to Destroy 'Attack Ships'", *Euronews*, 13 Nisan 2026.

[115] Yashraj Sharma, "Iran Attacks Five Gulf Nations, Shuts Hormuz after US Bombing: All to Know", *Al Jazeera*, 12 Temmuz 2026.

[116] "How Does Iraq's Security Change after US Forces Withdraw?", *Al Jazeera*, 30 Eylül 2026.

[117] Stephen Quillen, "How Much Oil Is Going through Hormuz? Why Data Doesn't Match US Claims", *Al Jazeera*, 3 Eylül 2026.

[118] "هشدار محسن رضایی به شرکت‌کنندگان در جنگ اقتصادی علیه ایران", *Fararu*, 23 Ağustos 2026.

[119] Priyanka Shankar, "New Aircraft Carrier, 10,000 US Troops: Is the Iran War about to Escalate?", *Al Jazeera*, 2 Ekim 2026.

şım da İsrail ve ABD'nin hava savunması ve fırlatıcılara yönelik saldırıları karşısında kısa sürede sınırına ulaşmış, İran'a yönelik saldırıları önleyememiştir. Buna karşılık İran, savaşın bedelini Körfez ülkelerine, deniz ticaretine ve ABD'nin bölgedeki ikmal ağına ödetmeye yönelmiştir. Geniş bir alana yayılan bu hedefleri korumak hem güç hem de pahalıdır. İran'ın uzun süre yalnızca bir tehdit olarak elinde tuttuğu Hürmüz kozunu 2026'da fiilen kullanması, bu değişimin en somut göstergesidir.

Bu dönüşümün İran açısından bedeli ağırdır. Tahran üst düzey komuta kademesini, hava savunmasının önemli bir bölümünü ve füze üretim ile fırlatma altyapısının ciddi bir kısmını kaybetmiştir. Bununla birlikte Hürmüz'ün dünya ekonomisi için önemi ve Körfez'deki ABD varlığının kırılganlığı nedeniyle İran, askerî olarak zayıflamış olsa da denklemin dışına itilememiştir. ABD ve İsrail ise hava üstünlüğünü ve hedefleme kabiliyetini ortaya koymuş, ancak önleme füzesi stoklarını hızla tüketmiştir. ABD'nin bölgedeki üsleri de ağır bir yük altına girmiştir. Gölge savaşın yazılı olmayan kuralları bu üç yılda geçerliliğini yitirmiş, yerini belirsiz, kırılgan ve aralıklarla alevlenen bir çatışmaya bırakmıştır. Metnin yazıldığı dönemde bölgede süren askerî yığınak ve tıkanan müzakereler de bu tablonun kısa sürede yeniden değişebileceğini göstermektedir.

Kaynakça

Alfoneh, Ali. "What Do Structural Changes in the Revolutionary Guards Mean?" *AEI Middle Eastern Outlook*, no. 7, 23 Eylül 2008.

Almagor, Tomer. "דאגה בארצות הברית: מחסור משמעותי במיירטים בעקבות הלחימה באיראן". *Mako*, 21 Mayıs 2026.

Associated Press. "Trump Calls Iran's Retaliatory Strike 'Very Weak,' Says Country Gave 'Early Notice' of Attack". *PBS NewsHour*, 23 Haziran 2025.

Ata, Huda. "Gargash Reaffirms UAE Position on Greater Tunb, Lesser Tunb and Abu Musa". *Gulf News*, 4 Ekim 2026.

Bath, Alison. "Navy Ships Deploy as Trump Weighs Renewed Strikes on Iran". *Stars and Stripes*, 2 Ekim 2026.

Blackburn, Gavin. "US Blockade of Iranian Ports Comes into Effect as Trump Threatens to Destroy 'Attack Ships'". *Euronews*, 13 Nisan 2026.

Bremer, Maximilian K. ve Kelly A. Grieco. "Iran's Asymmetric Counterair Campaign: Attacking the U.S. Air Force's Nests and Eggs". *War on the Rocks*, 9 Nisan 2026. https://warontherocks.com/2026/04/irans-asymmetric-counterair-campaign-attacking-the-u-s-air-forces-nests-and-eggs/.

Brennan, Margaret, Jennifer Jacobs ve James LaPorta. "U.S., Israel Preparing to Bombard Energy-Related Targets in Iran, Sources Say". *CBS News*, 1 Ağustos 2026.

Cancian, Mark F. ve Chris H. Park. *Assessing the Air Campaign After Three Weeks: Iran War By the Numbers*. CSIS, 25 Mart 2026. https://www.csis.org/analysis/assessing-air-campaign-after-three-weeks-iran-war-numbers.

Carr, Brandon. "Seizing Iranian Offshore Islands: High Risk, Low Payoff". *Proceedings* 152, no. 4 (Nisan 2026).

Cortellessa, Eric. "What Trump Has Built". *Time*, 1 Ekim 2026.

De Ruiter, Emma. "Iran's Supreme Leader Treads Carefully in His Response to Israel's Latest Attack". *Euronews*, 27 Ekim 2024.

Duggal, Hanna, Marium Ali ve Mohamed Hussein. "How a 95 Percent Drop in Hormuz Traffic Changed Global Shipping". *Al Jazeera*, 27 Ağustos 2026.

Eisenstadt, Michael. "Iran's Gray Zone Strategy: Cornerstone of Its Asymmetric Way of War". *PRISM* 9, no. 2 (2021): 76-97.

Fabian, Emanuel. "The Israel-Iran War by the Numbers, after 12 Days of Fighting". *The Times of Israel*, 24 Haziran 2025.

Fassihi, Farnaz. "Inside Iran's Preparations for War and Plans for Survival". *The New York Times*, 22 Şubat 2026.

Gellman, Barton. "Allied Air War Struck Broadly in Iraq". *The Washington Post*, 23 Haziran 1991.

Harding, Thomas. "How to Take the Strait: Pentagon Options for a Land Operation by US Marines and Paratroopers". *The National*, 20 Mart 2026.

"How Does Iraq's Security Change after US Forces Withdraw?" *Al Jazeera*, 30 Eylül 2026.

Human Rights Watch. "Israel, Iran: Unlawful March Attacks on Energy Infrastructure". 22 Nisan 2026. https://www.hrw.org/news/2026/04/22/israel-iran-unlawful-march-attacks-on-energy-infrastructure.

"Iran Attacks Israel with over 300 Drones, Missiles: What You Need to Know". *Al Jazeera*, 14 Nisan 2024.

"Iraqi PM Received 'Verbal Message' from Iran about Missile Attack". *Al Jazeera*, 8 Ocak 2020.

Israel Defense Forces. "The IDF Completed Strikes on Military Targets in Iran". 26 Ekim 2024. https://www.idf.il/en/mini-sites/idf-press-releases-israel-at-war/october-24-pr/the-idf-completed-strikes-on-military-targets-in-iran/.

"Israel Kills 31 in Beirut Strike Following Hezbollah Rocket Attack". *Al Jazeera*, 2 Mart 2026.

"Israel Strikes Iran Consulate in Syria's Capital Damascus: What We Know". *Al Jazeera*, 2 Nisan 2024.

"Israel Took Out Primary Iranian Air Defenses, Left It 'Essentially Naked' – Report". *The Times of Israel*, 30 Ekim 2024.

"Israeli Parties Submit Slates for October Knesset Elections". *Al Jazeera*, 9 Eylül 2026.

Jennewein, Chris. "Another Marine Amphibious Group Departs San Diego for Middle East". *Times of San Diego*, 1 Ekim 2026.

Jennewein, Chris. "USS Boxer Amphibious Group with Pendleton Marines Arrives in Middle East". *Times of San Diego*, 5 Temmuz 2026.

Karim, Aveen. "Iraq Complains to UN over Israel Using Its Airspace to Attack Iran". *The National*, 28 Ekim 2024.

Korte, Lara. "Trump Wants to Seize Iran's Key Oil Terminal. Doing So Would Come with Risk, Experts Say". *Stars and Stripes*, 31 Mart 2026.

Mazarr, Michael J. *Understanding Deterrence*. RAND Corporation, 19 Nisan 2018. https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE295.html.

Oliveira Jr., Pedro. "Trump Backs Off Planned Strikes, Iran Denies a Deal Is in Place". *UPI*, 2 Ağustos 2026.

Perets, Shir. "Pentagon Extends Middle East Deployments into 2027 as Iran War Continues". *The Jerusalem Post*, 3 Eylül 2026.

Quillen, Stephen. "How Much Oil Is Going through Hormuz? Why Data Doesn't Match US Claims". *Al Jazeera*, 3 Eylül 2026.

Ravid, Barak. "Scoop: U.S. Asks Israel to Halt Strikes on Iran's Energy Infrastructure". *Axios*, 10 Mart 2026.

Ravid, Barak. "Trump Vows to Bomb Iran's Bridges and Power Plants for Each Ship Attack". *Axios*, 22 Temmuz 2026.

Ravid, Barak ve Marc Caputo. "Trump Mulls Risky Kharg Island Takeover to Force Iran to Open Strait". *Axios*, 20 Mart 2026.

Rezmcu, Muhammed. "آرایش تهاجمی دشمن با ارسال هفت فروند ناو جنگی/ تروریست‌های آمریکایی قبل از رسیدن به سواحل ایران متلاشی می‌شوند". *Defa Press*, 3 Ekim 2026.

Rızai, Hadi. "چرا واشنگتن در حال تقویت آرایش دریایی خود است؟" *Mehr News Agency*, 7 Ekim 2026.

Rumbaugh, Wes. *The Depleting Missile Defense Interceptor Inventory*. CSIS, 5 Aralık 2025. https://www.csis.org/analysis/depleting-missile-defense-interceptor-inventory.

Salhani, Justin. "Hezbollah Watches On as Iran and Israel Battle, for Now". *Al Jazeera*, 17 Haziran 2025.

Sampson, Eve. "82nd Airborne Soldiers Have Middle East Deployment Extended Out to a Year". *Military Times*, 31 Ağustos 2026.

Saperstein, Danya. "Eight US Marines Injured in Recent, Undisclosed Iranian Attack on Ship in Hormuz – Report". *The Jerusalem Post*, 28 Eylül 2026.

Savelsberg, Ralph. "Six Key Takeaways about Iran's Missiles, Two Months into the War". *Breaking Defense*, 13 Mayıs 2026.

Sayers, William A. ve Julian Spencer-Churchill. "The U.S. Can Easily Seize Iran's Strategic Islands". *RealClearDefense*, 10 Ağustos 2026. https://www.realcleardefense.com/articles/2026/08/10/the_us_can_easily_seize_irans_strategic_islands_1199387.html.

Shankar, Priyanka. "New Aircraft Carrier, 10,000 US Troops: Is the Iran War about to Escalate?" *Al Jazeera*, 2 Ekim 2026.

Sharma, Yashraj. "Iran Attacks Five Gulf Nations, Shuts Hormuz after US Bombing: All to Know". *Al Jazeera*, 12 Temmuz 2026.

Sharma, Yashraj. "March to July: What's Different as US-Iran Fighting Escalates Again?" *Al Jazeera*, 13 Temmuz 2026.

Stein, Amichai. "Why Did Gulf States Ask Trump to Hold Off on Iran Strikes?" *The Jerusalem Post*, 19 Mayıs 2026.

The Soufan Center. "A Shakshuka in the Gulf: U.S. Options in the Iran War". 2 Ekim 2026. https://thesoufancenter.org/intelbrief-2026-october-2/.

Toğa, Oral. "ABD/İsrail-İran Savaşı Nasıl ABD-İran Savaşına Dönüştü?" *İRAM*, 9 Eylül 2026. https://www.iramcenter.org/abdisrail-iran-savasi-nasil-abd-iran-savasina-donustu-2859.

Toğa, Oral. "ABD'nin İran'a Kara Harekâtı Senaryoları Hangi Riskleri Barındırıyor?" *İRAM*, 24 Mart 2026. https://iramcenter.org/abdnin-irana-kara-harekâti-senaryolari-hangi-riskleri-barindiriyor-2779.

Toğa, Oral. "İran'ın Pasif Savunma Doktrini Ne Ölçüde Başarılı Oldu?" *İRAM*, 1 Nisan 2026. https://www.iramcenter.org/iranin-pasif-savunma-doktrini-ne-olcude-basarili-oldu-2783.

"Trump Says US 'May Take Over Kharg Island': Here's What You Need to Know". *Al Jazeera*, 8 Temmuz 2026.

"US Launches Strikes in Response to Attack That Killed Troops in Jordan". *Al Jazeera*, 2 Şubat 2024.

"US-Israel Attacks on Iran: List of Key Events Day 2". *Al Jazeera*, 1 Mart 2026.

Vujanovic, David. "What We Know: US Targets Iranian Island in Strait of Hormuz". *The National*, 31 Ağustos 2026.

"آدرس محل برگزاری رزمایش جانفدا در شهرهای مختلف هرمزگان". *Mehr News Agency*, 26 Eylül 2026.

"تهديد إيراني بـ'إغراق الخليج في الظلام'.. رسائل 'بالغة الجدية' سبقت تراجع ترامب عن الضربات". *Euronews Arabic*, 6 Ağustos 2026.

"الدفاعات الجوية تتعامل مع ١٥٥ صاروخاً باليستياً و92 «جوالاً» و5622 طائرة مسيّرة إيرانية". *Emarat Al Youm*, 11 Mayıs 2026.

"رزمایش جان‌فدایان ایران در بندرعباس". *Mehr News Agency*, 27 Eylül 2026.

"رویترز: آمریکا تشدید حملات احتمالی به ایران را به پس از انتخابات میان‌دوره‌ای در نوامبر موکول می‌کند". *Euronews Persian*, 3 Eylül 2026.

"زمستان سخت گازی در شمال؟/ هشدار مهاجرانی درباره تأمین گاز". *Fararu*, 29 Eylül 2026.

"سردار سلامی: معادله جدیدی رقم خورده؛ اگر اسرائیل حمله کند از مبدا ایران مورد تهاجم متقابل قرار می‌گیرد". *Entekhab*, 14 Nisan 2024.

"فرمانده نیروی زمینی ارتش: آمادگی نیروهای مسلح بیشتر از جنگ تحمیلی سوم است". *Borna*, 16 Eylül 2026.

"هشدار محسن رضایی به شرکت‌کنندگان در جنگ اقتصادی علیه ایران". *Fararu*, 23 Ağustos 2026.

SONUÇ

7 Ekim 2023 sonrasındaki üç yıllık dönem, saldırının ilk aylarında İran lehine değerlendirilen gelişmelerin zaman içinde Tahran'ın güvenliğini doğrudan tehdit eden bir sürece dönüştüğünü göstermiştir. Bu dönüşüm yalnızca koşulların İran aleyhine değişmesiyle açıklanamaz. Raporun dört bölümünde farklı açılardan ele alınan gelişmeler, İran'ın 2023 öncesindeki güvenlik anlayışının ortak bir zayıflığına işaret etmektedir. Bu anlayış üç biçimde belirsizliğe dayanmaktaydı: müttefik ağı aracılığıyla sağlanan makul inkâr edilebilirlik, İsrail'le yürütülen örtülü mücadelenin sınırlarını belirleyen yazılı olmayan kurallar ve nükleer eşik statüsünün yarattığı muğlaklık. Son üç yılda bu üç dayanak da geçerliliğini yitirmiştir. İsrail, savaşı Gazze'yle sınırlı tutmamış ve müttefik ağını hedef alarak İran topraklarına kadar ilerlemiştir. İki devlet 2024'ten itibaren birbirini kendi topraklarından açıkça hedef almaya başlamıştır. Nükleer tesislere yönelik saldırılar ise eşik statüsünün önleyici saldırıları caydırmadığını, aksine bu saldırılara gerekçe oluşturduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla İran, niyetlerinin ve kapasitesinin sürekli gözetim altında tutulduğu ve belirsizliğin koruyucu işlevini yitirdiği bir ortamda hareket etmektedir.

Belirsizliğin yerini açıkça ilan edilen doktrinler ve uzun süre yalnızca tehdit olarak elde tutulan araçların fiilen kullanılması almıştır. "Yeni denklem", önleyici harekât ve "aktif caydırıcılık" adıyla duyurulan yaklaşımlar ile Hürmüz Boğazı'nın kapatılması aynı yönelimin farklı göstergeleridir. Raporun bölüm-

lerinde farklı alanlarda incelenen bu yönelimin ortak sonucu, İran'ın caydırıcılığının kendisine yönelik bir saldırıyı önlemekten saldırı sonrasında çevresine maliyet yüklemeye kaymasıdır. Körfez'deki üslerin ve enerji altyapısının hedef alınması, boğazdaki geçişlerin durma noktasına getirilmesi, ABD'nin bölgedeki ikmal ağına yönelik saldırılar ve Husilerin Suudi Arabistan'a karşı ilan ettiği abluka, cezalandırma yoluyla caydırıcılığın muhatabının değiştiğini yansıtmaktadır. Maliyet, topraklarına erişimin güçleştiği ABD ve İsrail'den çok, çatışmanın tarafı olmak istemeyen bölge devletlerine ve küresel ekonomiye yüklenmiştir.

İran'ın askerî bakımdan ağır kayıplar vermesine rağmen bölgesel denklemde yer almaya devam etmesi büyük ölçüde bu kaymayla açıklanabilir. Bu strateji İran'a müzakerelerde pazarlık gücü sağlamış, buna karşılık bölge devletleriyle ilişkilerine zarar vermiştir. Raporun bütününde gözlemlenen temel ilişki burada belirginleşmektedir: İran'ın 2026 savaşında varlığını sürdürmesini sağlayan araçlar, savaş sonrasındaki bölgesel konumunu en fazla sınırlandıran araçlardır. Direniş ekseninde de müttefik grupların operasyonel özerkliğinin korunması kısa vadede askerî kapasiteyi muhafaza etmekte, uzun vadede ise Lübnan ve Irak'taki paralel yapıların meşruiyetini ve ev sahibi devletlerin otoritesini zayıflatmaktadır. Ağın gevşek yapısı Tahran'a belirli eylemlerle arasına mesafe koyma imkânı verirken tırmanmayı denetleme ve olası bir uzlaşmayı müttefiklerine kabul ettirme kapasitesini sınırlandırmaktadır. Yemen cephesinin stratejik öneminin artmasına karşılık İran'ın Husiler üzerindeki etkisinin aynı ölçüde artmaması bu gerilimin en belirgin örneğidir.

Aynı ilişkinin iç siyasetteki yansıması daha az görünür olmakla birlikte daha belirleyicidir. Devletin art arda gelen krizlere rağmen işleyişini sürdürmesi, halefiyet mekanizmalarının çalışmasına, elitler arasında kopuş yaşanmamasına, güvenlik aygıtının müdahale kapasitesine ve muhalefetin örgütsel sınırlılıklarına dayanmıştır. Bu unsurların hiçbiri Aralık 2025 protestolarına yol açan sorunları ortadan kaldırmamıştır. Savaş ekonomik ve toplumsal talepleri geçici olarak geri plana itmiştir; savaşın sona ermesi hâlinde bu taleplerin daralmış bir ekonomi ve hasar görmüş bir altyapı koşullarında yeniden gündeme gelmesi beklenebilir. İç ve dış boyut bu noktada birbirine bağlanmaktadır. Savaş koşulları siyasal sistem içinde askerî-güvenlik kurumlarının ağırlığını artırmıştır. Buna karşılık savaştan çıkış ve ekonomik toparlanma, zenginleştirme ve Hürmüz gibi başlıklarda bu kurumların vermeye en az yatkın olduğu tavizleri ve öncelikli olarak diplomatik ve ekonomik araçların kullanılmasını gerektirmektedir. Yeni Devrim Rehberi'nin kamuoyu önüne çıkmaması ve nükleer kararın güvenlik bürokrasisinde yoğunlaşması, böyle bir tercihin hangi aktörler tarafından yapılabileceğini belirsiz kılmaktadır.

Tablonun henüz kalıcı bir dengeye dönüşmemesinde hasımların durumu da etkilidir. ABD'nin bölgeye ayırdığı kaynaklar, İslam Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana izlediği Amerikan varlığını bölgeden çıkarma hedefinin tersine bir sonuç doğuracak ölçüde artmıştır. Ancak bu varlık Washington'a başlattığı savaşı sonlandırma imkânı vermemiştir. Önleme füzesi stokları azalmış, bölgedeki üsler ağır hasar görmüş ve Pentagon savaş sonrasında Körfez'deki askerî varlığını küçültme seçeneklerini değerlendirmeye başlamıştır. İsrail'in kuvvet kullanımını merkeze alan politikasının hangi noktada duracağı ise belirsizliğini korumaktadır. Washington'ın askerî yöntemlerden ekonomik baskıya yönelmesi ve Irak'tan çekilmesi, çatışmanın merkezini Hürmüz'deki geçiş düzenine kaydırmıştır. Kongre Araştırma Servisi'nin yıpratma savaşı olarak tanımladığı bu durumda hiçbir taraf kendi şartlarını dayatabilecek konumda değildir; askerî bakımdan zayıflamış bir İran'ın bölgesel düzeni aksatma kapasitesinin önemini korumasının nedeni de budur. Bununla birlikte yıpratma savaşları, maliyete daha uzun süre katlanabilen tarafın lehine sonuçlanma eğilimindedir. İran'ın bu kapasitesi ise raporun ilk bölümünde ele alınan ekonomik ve toplumsal kırılganlıklarla sınırlıdır. Bu nedenle savaşın uzaması, dış güvenlik meselesini giderek bir iç istikrar meselesine dönüştürmektedir.

Bu çerçevede raporun girişinde sorulan soruya dönülebilir: 7 Ekim sonrasında ortaya çıkan güvenlik ortamı İran'ın stratejik tercihlerini nasıl değiştirmiş ve ülkeyi nasıl bir yeniden yapılanma ihtiyacıyla karşı karşıya bırakmıştır? Üç yılın sonunda Tahran'ın önündeki soru, 2023'teki bölgesel konumun korunup korunamayacağı değildir; o konum büyük ölçüde geride kalmıştır. Soru, İran'ın bundan sonra nasıl bir bölgesel aktör olacağıdır ve bunun iki olası cevabı vardır. İlki, güvenliğini Hürmüz Boğazı, füze kapasitesi, özerk müttefikler ve nükleer belirsizlik gibi bölgesel düzeni aksatmaya yarayan araçlara dayandırmayı sürdüren ve devletler düzeyindeki yalnızlığı bu tercihin bedeli olarak üstlenen bir İran'dır. İkincisi, komşularıyla asgari bir güvenlik mutabakatı arayan ve bunun savaş boyunca en etkili olan araçlara sınırlama getirmeyi gerektirdiğini kabul eden bir İran'dır. Bölümlerin sonunda açık bırakılan sorular, müttefiklerin silahlı kapasitesinin mi yoksa siyasi varlığının mı öne çıkarılacağı, nükleer dosyada silaha mı belirsizliğe mi yönelineceği, caydırıcılığın komşulara maliyet yükleyerek mi yoksa onlarla uzlaşarak mı aranacağı, aynı tercihin farklı alanlardaki görünümleridir. Bu tercih askerî kapasiteden çok siyasi iradeye bağlıdır. Savaş koşullarında şekillenen mevcut iktidar yapısı ise böyle bir iradenin oluşmasını güçleştirmektedir.

7 Ekim'in Üçüncü Yılında İran: Bölgesel Dönüşüm ve Stratejik Arayışlar

7 Ekim 2023 sonrasında Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler, İran'ın bölgesel konumunu, güvenlik stratejilerini ve dış politika önceliklerini yeniden şekillendirmiştir. İsrail ile artan askerî gerilim, ABD ile derinleşen rekabet ve "direniş ekseni"nin geçirdiği dönüşüm, Tahran'ın bölgesel nüfuzunu ve stratejik hareket alanını doğrudan etkilemiştir.

Bu rapor, 2023-2026 döneminde İran'ın iç ve dış politikasında yaşanan değişimleri askerî, siyasi ve diplomatik boyutlarıyla ele almaktadır. İran'ın bölgesel güvenlik mimarisinde yaşanan kırılmaları, askerî caydırıcılık kapasitesini ve iç siyasi dengelerindeki dönüşümü bütüncül bir çerçevede incelemektedir. Çalışma, Tahran'ın değişen bölgesel koşullar karşısındaki stratejik tercihlerini değerlendirerek İran'ın 2027 yılına yönelik olası siyasi, askerî ve diplomatik yönelimlerine ışık tutmayı amaçlamaktadır.